

ANALIZA NOVIH SMJERNICA UJEDINJENIH NARODA ZA DJECU U ALTERNATIVNOJ SKRBI

Topolski, Kruno

Professional thesis / Završni specijalistički

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:060341>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

PRAVNI FAKULTET

Kruno Topolski

**ANALIZA NOVIH SMJERNICA
UJEDINJENIH NARODA ZA DJECU U
ALTERNATIVNOJ SKRBI**

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

PRAVNI FAKULTET

Kruno Topolski

**ANALIZA NOVIH SMJERNICA
UJEDINJENIH NARODA ZA DJECU U
ALTERNATIVNOJ SKRBI**

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Prof. dr. sc. Branka Sladović Franz

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

FACULTY OF LAW

Kruno Topolski

**AN ANALYSIS OF THE NEW UNITED
NATIONS GUIDELINES FOR CHILDREN
IN ALTERNATIVE CARE**

SPECIALIST THESIS

Supervisor:

Prof. dr. sc. Branka Sladović Franz

Zagreb, 2023.

SAŽETAK

Konvencija o pravima djeteta je svojim smjernicama odvažno odgovorila na izazove u zaštiti prava djeteta, kako u svijetu tako i na nacionalnoj razini. Unatoč tom iskoraku, stručnjaci su u radu s djecom i mladima iz alternativne skrbi tijekom godina uočili propuste u primjeni Konvencije o pravima djeteta te su 2009. godine na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda donesene Smjernice za alternativnu skrb za djecu. Opća skupština Ujedinjenih naroda je 2019. propisala nove preporuke koje bi trebale dodatno poboljšati živote djece i mladih iz alternativne skrbi. Temeljem navedenih preporuka, Odbor za prava djece održao je Generalna raspravu u 2021. godini na kojoj su dodatno razjašnjenje preporuke za poboljšanje politika za djecu iz alternativne skrbi. Novim preporukama se nastoji odgovoriti na izazove modernog doba kao i sve češćih migracija te ostalih specifičnosti s kojima se djeca i mladi iz alternativne skrbi kontinuirano susreću. U radu se donosi pregled važnih izmjena kao i prijedlog praktične primjene i razvoj politika kojima se unapređuje alternativna skrb za djecu u Hrvatskoj u odnosu na aktualne potrebe i mogućnosti sustava socijalne skrbi za djecu. S obzirom na analizirane smjernice u radu se daje prijedlog razvoja politika i praktične primjene međusektorske suradnje kao i aktivne participacije djece i mladih s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi. Također analiziraju se politike i nacionalni dokumenti podrške djeci u sustavu alternativne skrbi u Hrvatskoj te mladima koji su u pripremi za izlazak i procesu nakon izlaska iz alternativne skrbi.

Ključne riječi: alternativna skrb, prava djece, priprema za izlazak iz skrbi djece i mladih, međusektorska suradnja, participacija djece

EXECUTIVE SUMMARY

The Convention on the Rights of the Child has boldly responded to the challenges in protecting children's rights, both globally and nationally. Despite this breakthrough, experts working with children and young people in alternative care have identified shortcomings in the implementation of the Convention on the Rights of the Child. In 2009, the United Nations General Assembly adopted Guidelines for the Alternative Care of Children to address these issues. In 2019, the General Assembly of the United Nations adopted new recommendations that are expected to further improve the lives of children and young people in alternative care. Based on these recommendations, the Committee on the Rights of the Child held a General Discussion in 2021 to further clarify the recommendations for improving policies for children in alternative care. The new recommendations aim to address the challenges of modern times as well as the increasing migrations and other specificities that children and young people in alternative care continuously face. This thesis provides an overview of important changes and proposes practical implementation and policy development to improve alternative care for children in Croatia in relation to current needs and the possibilities of the child welfare system. Based on the analyzed recommendations, the thesis proposes the development of policies and practical implementation of intersectoral cooperation, as well as active participation of children and young people with experience of growing up in alternative care. It also analyzes policies and national support documents for children in the alternative care system in Croatia and for young people who are preparing to leave or have left alternative care.

Keywords; alternative care, Guidelines for the Alternative Care of Children, United Nations, preparation for leaving care, aftercare, intersectoral cooperation, child participation

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ALTERNATIVNA SKRB ZA DJECU: PERSPEKTIVA UJEDINJENIH NARODA.....	5
2.1. KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA	6
2.2. REZOLUCIJA UJEDINJENIH NARODA A/RES/74/133.....	12
2.2.1. PREVENCIJA POTREBA ZA ALTERNATIVNOM SKRBI I OBITELJSKA SKRB	13
2.2.2. KVALITETNA ALTERNATIVNA SKRB.....	14
2.2.3. POSEBNA PODRŠKA DJECI IZ RANJIVIH SKUPINA.....	15
2.2.4. ALTERNATIVNA SKRB I DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU	15
2.2.5. ALTERNATIVNA SKRB I DJECA U SUKOBU SA ZAKONOM.....	16
2.2.6. ALTERNATIVNA SKRB I DJECA BEZ PRATNJE I DJECA ODVOJENA OD RODITELJA ZBOG MIGRACIJA	16
2.2.7. PARTICIPACIJA DJECE IZ ALTERNATIVNE SKRBI.....	17
2.2.8. PRIMJENA SMJERNICA ZA ALTERNATIVNU SKRB O DJECI	18
2.2.9. UNAPRJEĐENJE POLITIKA ZA DJECU IZ ALTERNATIVNE SKRBI.....	18
2.2.10. MEĐUSEKTORSKA SURADNJA I EDUKACIJA STRUČNJAKA	19
2.2.11. PODRŠKA DJECI I ADOLESCENTIMA NAKON IZLASKA IZ SUSTAVA ALTERNATIVNE SKRBI	19
2.3. PREPORUKE ZA ALTERNATIVNU SKRB PROIZAŠLE IZ DANA OPĆE RASPRAVE ODBORA ZA PRAVA DJETETA UN-A 2021. GODINE.....	22
2.3.1. PREPORUKE ZA ALTERNATIVNU SKRB.....	25
2.4. PETO I ŠESTO PERIODIČNO IZVJEŠĆE REPUBLIKE HRVATSKE ODBORU ZA PRAVA DJETETA UJEDINJENIH NARODA.....	31
3. AKTIVNO SUDJELOVANJE DJECE I MLADIH IZ ALTERNATIVNE SKRBI	35
3.1. NACIONALNO VIJEĆE DJECE I MLADIH IZ ALTERNATIVNE SKRBI	38
4. MEĐUSEKTORSKA SURADNJA KOJA ODGOVARA NA POTREBE DJECE I MLADIH IZ ALTERNATIVNE SKRBI	40
5. PRAVA DJECE NA KVALITETAN PROCES IZLASKA IZ ALTERNATIVNE SKRBI.....	42
5.1. KAKO SE NACIONALNIM DOKUMENTIMA PLANIRA RAZVOJ PODRŠKE DJECI I MLADIH U PROCESU IZLASKA IZ ALTERNATIVNE SKRBI ?.....	44
5.2. STANOVANJE.....	47
5.3. ZAPOŠLJAVANJE	48
5.4. OBRAZOVANJE	49
5.5. ZDRAVSTVO	50
6. ZAKLJUČAK.....	52
7. LITERATURA	55

1. UVOD

Iako se nalazimo u suvremenom svijetu u kojem se veliki naglasak stavlja na važnost demokracije i jednakosti svakog čovjeka, možemo reći kako je unatoč svim naporima brojnih aktera položaj pojedinih ranjivih skupina još uvijek na marginama društva. Pritom su djeca, a posebice pojedine skupine djece, kao što su djeca i mladi iz alternativne skrbi, zbog svih svojih specifičnosti najranjivije skupine društva (Ajduković, Matančević i Rimac 2017.) Kada govorimo o alternativnoj skrbi, istu možemo definirati kao bilo koji oblik skrbi za djecu koja žive izvan vlastite biološke obitelji (Petrowski, Cappa i Gross 2017.) U Republici Hrvatskoj djeca i mladi iz alternativne skrbi mogu biti uključena u razne programe pomoći i podrške te mogu biti smještena u nedržavne i državne domove socijalne skrbi (centri za pružanje usluga u zajednici) za djecu i mlađe punoljetne osobe bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi, državne domove socijalne skrbi za djecu i mlađe punoljetne osobe s problemima u ponašanju, nedržavne i državne domove socijalne skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima te mogu biti smješteni u udomiteljske obitelji. Ipak, kada govorimo o alternativnoj skrbi u ovom radu, s obzirom na svoje specifičnosti, naglasak se stavlja na djecu i mlade bez odgovarajuće roditeljske skrbi koji su u najvećem broju smješteni u nedržavne i državne domove socijalne skrbi za djecu i mlađe punoljetne osobe bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi te u udomiteljske obitelji.

U svijetu se procjenjuje da je oko 8 milijuna djece smješteno u institucionalni oblik skrbi, iako bi stvarna brojka mogla biti i veća s obzirom na trenutne ratove, migracije, ekonomsku krizu i sl. (Save the Children UK 2009.) U Republici Hrvatskoj u državnim domovima socijalne skrbi za djecu i mlađe punoljetne osobe bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojima je osnivač država, s danom 31. 12. 2021. godine, bilo je 884 korisnika/ica smještaja, organiziranog stanovanja i boravka. Pritom je najveći broj korisnika/ica i to njih 472 bilo u dobi od 7-14 godina. U nedržavnim domovima u Republici Hrvatskoj, s danom 31. 12. 2021. godine, bilo je 214 korisnika/ica smještaja, organiziranog stanovanja i boravka te je isto tako najveći broj njih, 96 korisnika/ica bilo smješteno u dobi od 7.-14. godine (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 2022.).

Mnoge države, uključujući Republiku Hrvatsku, dugi niz godina rade na procesima deinstitucionalizacije sustava socijalne skrbi te posljedičnom smanjenju broja smještene djece u institucijama. No unatoč brojnim naporima, određeni broj djece ipak smještava u

institucionalnom obliku skrbi. Naravno, nisu svi oblici institucionalne skrbi štetni za djecu, pritom se posebno misli na smještaj djece u malim grupnim domovima. No ponekad je zapravo najveća zabrinutost oko visokih standarda i kvalitete pružene skrbi za djecu u institucionalnim oblicima skrbi (Save the Children UK 2009.). Upravo zbog individualizacije te potrebe svakog pojedinog djeteta razni oblici skrbi i socijalnih usluga u alternativnoj skrbi trebaju postojati. Postoji niz razloga zbog kojih bi pojedinoj djeci odgovarao smještaj u institucionalnom obliku skrbi, a kao što su: loša iskustva u udomiteljskim obiteljima, veći broj braće i sestara koji žele i trebaju živjeti zajedno, dijete koje zbog svojih iskustava ne može ostvariti odnos s roditeljskom figurom, djeca čije je ponašanje opasno za njih same i sl. (Sladović Franz 2016.).

Različiti su razlozi zbog kojih su djeca iz alternativne skrbi izdvojeni iz svoje biološke obitelji te su radi zadovoljavanja svojih prava i interesa povjereni na brigu drugim osobama. U svakom slučaju, svakom djetetu koje se izdvaja iz primarne biološke obitelji treba osigurati najveću razinu stručne podrške i pomoć uz osiguravanj najboljeg interesa pojedinog djeteta. Roditelji kao i razne organizacije i države su tijekom povijesti različito brinule o djeci, uključujući i djecu bez roditelja ili roditeljske skrbi te se položaj djeteta mijenjao kroz povijest.

Usporedimo li položaj djeteta, posebno u većini zapadnih zemlja u prošlosti i danas, možemo reći kako su djeca danas ipak zaštićenija nego su to bila u prošlosti. Još u rimskom pravu pronalazimo činjenicu kako je otac, kao „glava obitelji“, imao apsolutnu i neograničenu vlast nad životom djeteta. Pritom je otac u to vrijeme imao pravo odlučivanja o životu i smrti djeteta, prodaje djeteta te pravo da traži izručenje djeteta od trećih osoba. Sve to pokazuje da se prema djetetu odnosilo kao prema nekoj stvari, a ne kao pravnom subjektu. Kasnije, u srednjovjekovnom pravu uvodi se zabrana ubojstva djeteta te prodaja i napuštanje djeteta. Takve promjene su se u to vrijeme događale pod utjecajem Katoličke crkve. Unatoč naporima Katoličke crkve mnogobrojna djeca su završavala u sirotištima ili su bila prepuštena sama sebi. Ona djeca koja su odrastala u okruženju srednjovjekovne obitelji i dalje su živjela pod velikom dominacijom oca te su i dalje iskorištavana kao radna snaga. U 19. stoljeću počinje se govoriti o „roditeljskoj vlasti“ odnosno pojmu koji jasnije govori o ravnopravnoj brizi majke i oca da bi se u 20. stoljeću počelo govoriti o pravnom položaju djece (Hrabar 2016.).

Prvi međunarodni dokument koji govori o pravima djece bila je Ženevska deklaracija o pravima djeteta iz 1924. godine koja je govorila o socijalnim pravima djeteta te je između ostalog isticala potrebu za zaštitom djece. Nakon Drugog svjetskog rata, točnije 1948. godine Ujedinjeni narodi donijeli su prvi globalni dokument Opću deklaraciju o pravima čovjeka, koja je za svoj cilj imala zaštitu ljudskih prava. Nešto kasnije, donesena je Deklaracija o pravima djeteta i to 1959.

godine. No definitivno najvažniji dokument u području zaštite prava djece donesen je 1989. godine od strane Skupštine ujedinjenih naroda, a radilo se o Konvenciji o pravima djeteta (Ujedinjeni narodi 1989.). Konvencija o pravima djeteta smatra se najvažnijim dokumentom koji promiče prava djeteta. Konvenciju o pravima djeteta je ratificiralo 196 država svijeta, osim Sjedinjenih Američkih država.

U Republici Hrvatskoj odnos roditelja i djece je pratio razvoj zapadnoeuropskih pravnih krugova. Prvi pravni akt, odnosno Opći građanski zakonik koji datira iz 1811. godine govori o očinskoj i majčinskoj vlasti. Tako su navedenim aktom majka i otac dobili roditeljska prava i dužnosti zajednički odgajati dijete. Kasnije, odnosno 1947. godine donesen je Osnovni zakon o odnosima roditelja i djece koji je puno detaljnije nego prethodni, uredio odnose roditelja i djece, pri čemu su dominirale dužnosti roditelja prema djeci. Nadalje, donesen je Zakon o braku i porodičnim odnosima (1978. i 1979.) u kojem otac i majka zajednički skrbe o djetetu te se odnos između roditelja i djece uređivao kroz institut roditeljskog prava. Donošenjem Obiteljskog zakona 1998. godine govori se o roditeljskoj skrbi koja se odnosila na odgovornosti, prava i dužnosti, dok su djeci isto tako pripala njihova prava. Kasnije su se prava djece, zahvaljujući Konvenciji o pravima djece, proširila i na ostale pravne grane te na brojne propise (Hrabar 2016.). Republika Hrvatska je od 8. listopada 1991. godine ratificirala Konvenciju o pravima djeteta te se time obvezala na pridržavanje svih odredbi. Konvencija o pravima djeteta ima veliku snagu te je zapravo pravni akt koji je iznad zakona. Osim toga, postoji mogućnost nadziranja primjene u svim zemljama koje su je ratificirale. Isto tako, za Republiku Hrvatsku je jednako tako važan dokument Povelja o pravima djece i mladih u izvanobiteljskom smještaju koji se specifično usredotočio na zaštitu prava djece i mladih smještenih izvan obitelji. Bio je to značajan korak naprijed u zaštiti djece i mladih koji su smješteni izvan obitelji te njihovih specifičnih potreba i izazova s kojima se oni susreću. Posebnost ovog dokumenta je u tome da naglašava važnost osiguranja da se prava djece i mladih u izvanobiteljskom smještaju u potpunosti poštuju i promiču te ujedno poziva na uspostavljanje politika i praksi koje osiguravaju njihovo dostojanstvo i dobrobit (Povelja o pravima djece i mladih u izvanobiteljskom smještaju 2005.).

Unatoč najvažnijem međunarodnom dokumentu u području zaštite prava djece, Konvencije o pravima djece, neka djeca su ipak radi svojih specifičnosti ostala nedovoljno zaštićena. Razlog tome leži u činjenici kako Konvencija o pravima djece nije mogla ići u dubine pojedinih specifičnih skupina kao što su primjerice djeca iz alternativne skrbi (Cantwell, Davidson, i dr. 2013.). Djeca iz alternativne skrbi su definitivno jedna od najranjivih skupina djece koji

zahtijevaju posebnu zaštitu cijelog društva (Berens i Nelson 2015.). Pritom je važno da se različitim mjerama nastoji prevenirati razne situacije s kojima se susreću djeca iz alternativne skrbi. Kada je 2009. godine Generalna Skupština Ujedinjenih naroda ratificirala Smjernice za alternativnu skrb o djeci zapravo je započela nova era za djecu iz alternativne skrbi. Smjernice za alternativnu skrb ponudile su brojnim državama okvir pomoću kojeg mogu prevenirati pojedine situacije za djecu iz alternativne skrbi kao što su isto tako ponudile smjernice za kvalitetniju brigu za ovu djecu (Vidović i Ivković 2010.).

Konačno, Generalna Skupština Ujedinjenih naroda je 18. studenog 2019. godine, deset godina nakon donošenja Smjernica za alternativnu skrb o djeci, izglasala Rezoluciju o pravima djeteta A/RES/74/21 s posebnim fokusom na djecu bez roditeljske skrbi. To je ujedno prvi puta u povijesti Ujedinjenih naroda da je usvojena rezolucija koja se specifično bavi djecom bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Rezolucija navodi niz radnji i obveza država, kako bi se poboljšala situacija za djecu bez roditeljske skrbi. Nakon toga je u rujnu 2021. godine održan virtualni Dan opće rasprave Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda. Tema virtualnog sastanka Odbora za prava djeteta bila je „Dječja prava i alternativna skrb“. Na kraju događaja izrađen je završni izvještaj koji ima dva cilja. Prvi cilj je prikazati sažetak rasprava s plenarnih sesija i pet radnih grupa koji su se održali na samom događaju. Drugi cilj je prikazati set sveobuhvatnih preporuka proizašlih iz pripremnih procesa prije Dana opće rasprave (UN Committee on the Rights of the Child 2021.).

Cilj je ovog završnog rada analizirati najnovije preporuke za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi proizašle iz Rezolucije Opće Skupštine Ujedinjenih naroda br. 74/133 i set preporuka proizašlih na Danu opće rasprave Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda iz 2021. godine, godine te dati prijedlog razvoja politika i praktične primjene koje bi odgovorile na potrebe pružanja adekvatne podrške djeci u sustavu alternativne skrbi u Hrvatskoj.

U radu se koristila jedna od najčešće korištenih metoda u analizi javnih politika, a to je analiza dokumenata. Pritom su se u radu analizirala dva najnovija tipa policy dokumenta podijeljenih u primarne dokumente. Od primarnih dokumenata analizirali su se: Rezolucija Opće Skupštine Ujedinjenih naroda br. 74/133 i Preporuke proizašle s Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda iz 2021. godine. Navedeni primarni dokumenti odabrani su kao najrelevantniji policy dokumenti UN-a u području alternativne skrbi. Isto tako, pretraživanjem dostupne literature nije pronađen niti jedan rad sa sličnom tematikom. Osim analize navedenih policy dokumenata u području alternativne skrbi u radu se koriste i sekundarni podaci poput

godišnjih statističkih izvještaja, nacionalnih i akcijskih planova te rezultata relevantnih i recentnih znanstvenih istraživanja.

2. ALTERNATIVNA SKRB ZA DJECU: PERSPEKTIVA UJEDINJENIH NARODA

Ujedinjeni narodi (u daljnjem tekstu: UN) imaju ključnu ulogu u zaštiti ljudskih prava i zaštiti prava djece diljem svijeta. Jednako tako, UN ima snažnu međunarodnu ulogu u promicanju i osiguravanju prava djece koja odrastaju u nekom od oblika alternativne skrbi. UN-ova Konvencija o pravima djeteta (u daljnjem tekstu: Konvencija) iz 1989. godine, kao najvažniji međunarodni dokument za promicanje prava djeteta, omogućila je da sve države potpisnice poduzmu sve mjere kako bi se zaštitila djeca i kako bi se promovirala njihova prava. Navedenim dokumentom se, između ostalog, prepoznaje važnost, odnosno pravo djeteta na odrastanje u vlastitoj obitelji. Ukoliko to nije moguće, zbog najboljeg interesa i dobrobiti djeteta, propisuje se pravo djeteta na alternativnu skrb, po mogućnosti obiteljskog tipa.

Iako UN-ova Konvencija propisuje važnost brige za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, dokument donesen u to vrijeme nije mogao sveobuhvatno odgovoriti na potrebe djece iz alternativne skrbi. Od tada su za djecu iz alternativne skrbi na razini UN-a donesena tri vrlo važna dokumenta koji svoje uporište imaju na pojedinim odredbama Konvencije. Prvo je donesen dokument Smjernice za alternativnu skrb 2009. godine, koji je pružio opširne preporuke za organiziranje i pružanje alternativne skrbi za djecu. Ovaj pravno neobvezujući dokument je kao takav prvenstveno namijenjen stručnjacima kako bi alternativna skrb trebala biti organizirana i provedena.

Drugi važan dokument UN-a je Rezolucija o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi A/RES/74/21 (u daljnjem tekstu: Rezolucija), koji je formalno usvojen dokument na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 2019. godine. Za razliku od Smjernica za alternativnu skrb o djeci, cilj Rezolucije je potaknuti države da pruže podršku i zaštite djecu bez roditeljske skrbi, kao i osigurati da se prava te djece poštuju i provode te poziva države članice da djeluju u skladu s tim. Rezolucija nije obvezujući pravni dokument, osim u mjeri u kojoj se poziva na postojeće međunarodno pravo koje je obvezujuće. Tako primjerice ako se u Rezoluciji poziva na nešto što je već obvezujuće prema međunarodnom pravu (npr. Konvencija o pravima djeteta), taj dio poziva ima veću snagu obvezujućeg pravnog dokumenta od drugih dijelova Rezolucije koji se ne pozivaju na obvezujuće međunarodno pravo. To znači da države koje su ratificirale

obvezujuće međunarodne sporazume (npr. Konvenciju o pravima djeteta) moraju poštivati njihove odredbe, uključujući bilo koju relevantnu odredbu u Rezoluciji koja se poziva na tu Konvenciju.

Treći vrlo važan, odnosno najrecentniji dokument UN-a za djecu iz alternativne skrbi jest Preporuke proizašle nakon održanog Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda 2021. godine (u daljnjem tekstu: Dan opće rasprave). Tema navedenog Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta bila je „Dječja prava i alternativna skrb“. Navedeni dokument isto tako nije pravno obvezujući dokument za države članice, no doneseni zaključci predstavljaju važne preporuke za države i druge relevantne dionike. Ujedno predstavlja najnoviji dokument Ujedinjenih naroda za djecu iz alternativne skrbi koji se temelji na najrecentnijim istraživanjima i suradnji brojnih dionika kao što su djeca i mladi s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi, stručnjaci koji rade s djecom i mladima iz alternativne skrbi, akademska zajednica, organizacije civilnog društva, donositelji odluka i sl.

Stoga, u ovom slučaju, Rezolucija, Preporuke proizašle nakon održanog Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda 2021. godine i Smjernice za alternativnu skrb imaju istu pravnu snagu kao neobvezujući dokumenti, iako se neki aspekti Rezolucije mogu smatrati obvezujućima na temelju postojećeg međunarodnog prava. No ipak s obzirom na pojedinosti postoji razlika u primjeni svakog od navedenih dokumenata.

U nastavku rada će se detaljnije analizirati kako Ujedinjeni narodi, pojedinačno kroz svoja dva najnovija dokumenta, Rezolucije i Preporuke proizašle nakon održanog Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda 2021. godine, gledaju na položaj i prava djece iz alternativne skrbi te koje novine su donijele kako bi poboljšao status djece i mladih iz alternativne skrbi.

2.1. KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA

Konvencija o pravima djeteta kao najstariji i najvažniji globalni dokument u području zaštite prava djeteta po prvi puta u povijesti svojim odredbama sustavno spominje prava djece te se kao međunarodni ugovor izravno primjenjuje u praksi. Neka prava navedena u Konvenciji su zapravo poprimila i značenje općih načela, što govori o važnosti i utjecaju ovog dokumenta (Hrabar 2016.). Jedno od najvažnijih postignuća jest to da se na djecu počelo gledati kao na osobe koja imaju svoja prava. Prava sukladno Konvenciji o pravima djeteta odnose se na djecu

do 18. godine života, odnosno može biti i kraće ako se punoljetnost stječe ranije prema nekom od nacionalnih akata.

Kroz Konvenciju se djeci osiguravaju njihova građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava. Nadalje govori se da je Konvencija univerzalna jer se primjenjuje na svu djecu zemalja u svijetu koje su je ratificirale. Bezuvjetna je jer države koje su je ratificirale moraju poduzimati sve aktivnosti kako bi zaštitile prava djeteta sukladno Konvenciji. Holistička je jer zagovara gledište da su sva prava temeljna, nedjeljiva, međusobno ovisna i jednako važna (Hrabar 2016.). Svako toliko, prema jednakim smjernicama, države potpisnice moraju podnositi izvješća Odboru za prava djeteta. Pritom se predložak prema kojem se države očituju sastoji od nekoliko dijelova: definiciju djeteta, opća načela, građanska prava i slobode, obiteljsko okruženje i alternativna skrb, zdravlje i dobrobit, obrazovanje, razonoda i kulturne aktivnosti te mjere socijalne zaštite.

Odbor za prava djeteta UN-a proglasio je četiri osnovna principa, a to su: najbolji interes djeteta, pravo na život, opstanak i razvoj, pravo na poštovanje mišljenja djeteta i pravo na zaštitu od diskriminacije. Pritom su sva prava navedena u Konvenciji jednako važna za svu djecu, ali su ovi principi toliko važni da su navedeni kao osnovni principi kojima se treba voditi prilikom donošenja svih odluka (Cantwell, Davidson, i dr. 2013.). Princip najboljeg interesa djeteta je prihvaćen u brojnim nacionalnim dokumentima te je kao takav formuliran kroz međunarodnopravnu normu. No pritom je važno da se navedeni princip promatra kao pravilo za sebe.

Sva prava iz Konvencije su jednako važna za svu djecu, pa tako i za djecu u alternativnoj skrbi, no u nastavku rada će se istaknuti pojedina prava koja se specifično odnose na izdvajanje djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi iz njihovih bioloških obitelji i njihov smještaj u neki od oblika alternativne skrbi te ona prava koja se odnose na aktivnu participaciju djeteta i (su)odlučivanje o tim pitanjima.

Konvencija o pravima djece u Preambuli prepoznaje obitelj kao temeljnu društvenu zajednicu te se navodi „*Obitelji, kao temeljnoj društvenoj skupini i prirodnom okruženju za odrastanje i dobrobit svih njenih članova, a posebice djece, treba omogućiti posebnu zaštitu i pomoć kako bi mogla u potpunosti preuzeti svoje odgovornosti u zajednici.*“

Člankom 9. propisuje se sljedeće „*Države stranke osigurat će da se dijete ne odvaja od svojih roditelja protiv njihove volje, osim kada nadležne vlasti pod sudbenim nadzorom odluče, u skladu s važećim zakonima i postupcima, da je odvajanje potrebno radi dobrobiti djeteta. Takva*

odluka može biti naročito potrebna u posebnim slučajevima, kao što su zloraba roditeljskog položaja ili zanemarivanje djeteta, ili pak kad roditelji žive odvojeno, a mora se donijeti odluka o mjestu djetetova prebivališta. U svakom postupku koji se vodi u skladu sa stavkom 1. ovog članka, svim zainteresiranim stranama mora se omogućiti sudjelovanje i izjašnjavanje. Državne stranke poštivat će pravo djeteta koje je odvojeno od jednoga ili oba roditelja da redovito održava osobne i neposredne odnose s oba roditelja ako se time ne ugrožava njegova dobrobit.“

Člankom 19. Konvencije propisuje se kako „Države stranke poduzet će sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zloraba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok o njemu brine roditelj(i), zakonski skrbnik(ci) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je skrb djeteta povjerena.“

U članku 20. ističe se da „Dijete kojemu je privremeno ili trajno uskraćena obiteljska sredina, ili koje zbog svoje dobrobiti u njoj ne smije ostati, ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države. Države stranke će u skladu sa svojim nacionalnim zakonodavstvom takvom djetetu osigurati zamjensku zaštitu. Takva zaštita može, inter alia, uključivati smještaj kod udomitelja, kafalu po islamskom zakonu, posvojenje ili, po potrebi, smještaj u odgovarajuće ustanove za skrb o djeci. Pri donošenju rješenja, osobita pozornost mora se posvetiti osiguranju kontinuiteta u djetetovu odgoju, kao i njegovu etničkom, vjerskom, kulturnom ili jezičnom podrijetlu.“

Nadalje, u kontekstu izdvajanja djeteta iz biološke obitelji važno je istaknuti članak 3. koji navodi sljedeće *“U svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta. Države stranke obvezuju se da će odgovarajućim zakonodavnim i upravnim mjerama djetetu osigurati zaštitu i skrb kakva je prijeko potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih skrbnika ili drugih osoba koje su za nj zakonski odgovorne. Države stranke osigurat će da službe i ustanove odgovorne za skrb ili zaštitu djece budu pod stručnim nadzorom i da svoje djelovanje usklade sa standardima nadležnih vlasti, osobito glede pitanja sigurnosti, zdravlja te broja i stručnosti osoblja.“* Iako nije definirano i jasno naznačeno kako se pravo najboljeg interesa djeteta koristi, odredba članka 3. u stavku 1. naglašava kako će najbolji interes djeteta biti od prvenstvenog značaja. Ova odredba nam uvelike govori o tome kako dijete treba biti u centru prilikom donošenja svih odluka koje imaju utjecaj na dijete (Vučković Šahović 2015.). S obzirom na to izdvajanje djeteta iz njegove/zine biološke obitelji treba biti krajnja mjera, koja se doista treba

donositi u najboljem interesu djeteta. Nadalje, u mnogobrojnim situacijama tijekom djetetova odrastanja u nekom od oblika alternativne skrbi dijete mora biti u centru donošenja svih odluka koje se za njega/nju donosi.

Člankom 12. propisuje se kako *„Države stranke osigurati će djetetu koje je u stanju oblikovati vlastito mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose, te ih uvažavati u skladu s dobi i zrelošću djeteta. U tu svrhu, djetetu se izravno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudbenom i upravnom postupku koji se na njega odnosi, na način koji je usklađen s proceduralnim pravilima nacionalnog zakonodavstva.“*

U članku 21. navodi kako *„Države stranke koje priznaju i/ili dopuštaju posvojenje, vodit će računa da se pri tome najveća moguća pozornost posveti dobrobiti djeteta te će:*

a) osigurati da posvojenje službeno odobrava samo stručna služba koja će temeljem odgovarajućih zakona i postupka, kao i svih bitnih i pouzdanih informacija, donijeti odluku o ispravnosti posvojenja s obzirom na situaciju u kojoj se dijete nalazi glede roditelja, rodbine i zakonskih skrbnika, i utvrditi jesu li zainteresirane strane svjesno pristale na posvojenje nakon što su bile ispravno savjetovane ako savjetovanje bude potrebno;

b) prihvatiti međudržavno posvojenje kao zamjenski oblik skrbi za dijete, ako se ne može osigurati njegov smještaj u obitelj udomitelja ili posvojitelja ili se ni na koji pogodan način o njemu ne može skrbiti u domovini;

c) osigurati da dijete koje je predmet međudržavnog posvojenja uživa zaštitu i standarde jednake onima koji su određeni u slučaju domaćeg posvojenja;

d) poduzeti sve potrebne mjere kako međudržavno posvojenje ne bi vodilo nedopuštenoj materijalnoj koristi za one koji su u to uključeni;

e) po potrebi promicati ciljeve sadržane u ovom članku zaključivanjem bilateralnih ili multilateralnih dogovora ili sporazuma i, u tom okviru, osigurati da postupak smještaja djeteta u drugu zemlju vode nadležne vlasti ili tijela.“ (Ujedinjeni narodi 1989.).

Dakle, Konvencija o pravima djece prepoznaje obitelj kao temeljnu društvenu zajednicu. U slučajevima kada je to potrebno država treba pomoći obiteljima, prvenstveno djeci, kako bi dijete moglo nesmetano odrastati u krugu svoje biološke obitelji. Iako je Konvencijom definiran raspon različitih usluga za pomoć obiteljima s djecom, ipak bi bilo potrebno da se primjerice definira kako države moraju minimalno izdvojiti određena financijska sredstva iz državnog

proračuna, a kako bi se onda doista ta financijska sredstva mogla puno konkretnije usmjeriti na navedene mjere pomoći obiteljima i djeci kojima je to doista najpotrebnije. Trenutno se Republika Hrvatska, kao i cijeli svijet, nalaze u nepovoljnoj financijskoj situaciji uzrokovanoj posljedicama pandemije COVID-19 i ratom u Ukrajini, koje ostavljaju nepovoljni utjecaj na ekonomiju. U istraživanju UNICEF-a 2015. godine, autori Šućur, Kletečki Radović, Družić Ljubotina i Babić su utvrđivali raširenost siromaštva te utjecaj gospodarske krize na materijalni status kod djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj. U navedenom istraživanju se upravo navodi kako kriza najviše pogoršava materijalni položaj kućanstva u kojima živi troje ili više predškolske djece te kućanstva s predškolskom djecom u kojima je zaposlen samo jedan roditelj izvan poljoprivrede. Možemo pretpostaviti da će biti jednako teška situacija i u ovoj trenutnoj nepovoljnoj financijskoj situaciji. U navedenom istraživanju se ističe da kod 33,2 % siromašne predškolske djece prokišnjava krov ili je u stanu vlaga, odnosno prozori, vrata ili podovi dotrajali su i truli. Gotovo 19,3 % ne može održavati toplinu u stanu dok je zabrinjavajuće da u današnje vrijeme 3,7% predškolske siromašne djece nema toalet na ispiranje. Pritom čak kod 52,5% siromašne predškolske djece kućanstvo si ne može priuštiti plaćanje najamnine, režija, stambenog ili potrošačkog kredita bez kašnjenja. Pristojni uvjeti za stanovanje pripadaju pod temeljna ljudska prava dok se nažalost može vidjeti da još uvijek veliki broj obitelji živi u takvim uvjetima. U tim uvjetima odrastaju i djeca koja trebaju imati svu podršku i optimalne uvjete kako bi se mogla razvijati. Pritom se u istraživanju navodi da kod 41,5% kućanstva u kojima se nalaze siromašna predškolska djeca nemaju obrok s mesom, piletinom, ribom (ili vegetarijanski ekvivalent) svaki drugi dan za sve članove (Šućur, i dr. 2015.). Sve to utječe na psihološki, ali i fizički razvoj djeteta i pokazuje nužnost boljeg definiranja pomoći i podrške države siromašnim obiteljima koja odrastaju u takvim uvjetima, a posebno ako samo zbog navedenih situacija može doći do izdvajanja djeteta iz biološke obitelji. Zato bi bilo važno da je Konvencijom definirano kako siromaštvo bioloških roditelja ne može biti jedini razlog izdvajanja djeteta iz biološke obitelji.

Kada to nije moguće, isključivo radi dobrobiti djeteta, te kao posljednju opciju, dijete treba izdvojiti iz njegove/zine biološke obitelji. Prilikom donošenja takve odluke potrebno je omogućiti sudjelovanje svim zainteresiranim stranama. Pritom nije jasno naglašeno kako bi se trebalo omogućiti sudjelovanje djeteta koje se nalazi u takvoj situaciji. Naravno, članak 12. Konvencije govori upravo o važnosti participacije i iznošenja vlastitog mišljenja, ali bilo bi potrebnije jasnije definiranje sudjelovanje djeteta u situacijama prilikom donošenja odluke o izdvajanju djeteta iz biološke obitelji.

Konvencijom se prepoznaje važnost donošenja zakonodavnih, upravnih, socijalnih i prosvjetnih mjera kako bi se dijete zaštitilo od nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i zapuštenosti, iskorištavanja i sl. Jedna od mogućih mjera je izdvajanje djeteta iz biološke obitelji ako je dijete navedeno proživljavalo neku od situacija od bioloških roditelja, kao posljednja opcija, dok se navedeno isto tako posebno odnosi na ulogu države prilikom zaštite djeteta od navedenih situacija i dok se ono nalazi u alternativnoj skrbi.

Ako je djetetu uskraćena obiteljska sredina, dijete ima pravo na posebnu pomoć države i zamjensku zaštitu. Konvencijom se posebno naglašava smještaj djeteta u odgovarajuću ustanovu za skrb o djeci te se prednost daje udomljavanju djeteta. Pritom nije jasno kakvu vrstu zamjenske zaštite države se točno očekuje. Također Konvencija ne pruža jasne smjernice kako osigurati da djeca koja su smještena u ustanove alternativne skrbi dobiju adekvatnu zaštitu i skrb. Također nije jasno pojašnjeno kako vršiti kontrolu i nadzor nad ustanovama socijalne skrbi koje pružaju zaštitu djetetu te kako osigurati nadzor nad udomiteljskim obiteljima kao i skrbnicima koji preuzimaju brigu o djetetu.

Govoreći o aktivnoj participaciji djeteta prilikom donošenja odluka za dijete važno je istaknuti kako se svaka odluka mora donositi vodeći se najboljim interesom djeteta, kojem bi trebalo omogućiti slobodno izražavanje stavova i uvažavanje istih u skladu s dobi i zrelošću djeteta. Konvencija u ovom pogledu ne daje jasne smjernice, odnosno ne pruža adekvatne mehanizme kako za zaštitu i promicanje prava djece iz alternativne skrbi, kao što je recimo pristup pravnoj pomoći ili podnošenje pritužbi na kršenje njihovih prava.

Iako Konvencija prepoznaje važnost zaštite dobrobiti djeteta te u krajnjim situacijama prepoznaje važnost njegovog/zinog izdvajanja iz biološke obitelji no ipak veliki nedostatak jest u tome da se ne spominje izlazak i priprema za izlazak djeteta ili mlade osobe iz alternativne skrbi. Djeca su tako dobila mogućnost pomoći i podrške dok su smještena u alternativnu skrb te ne postoji nikakva smjernica, odnosno usmjerenje, da se države moraju na određeni način pobrinuti i pripremiti dijete ili mladu osobu na izlazak iz skrbi. Jednako tako, u ovom kontekstu, bilo bi poželjno da se Konvencijom definirala dob do koje bi mlada osoba mogla dobivati podršku od države i nakon izlaska iz sustava alternativne skrbi.

Unatoč svemu, Konvencija o pravima djece je pružila jedan važan korak prema zaštiti sve djece, uključujući i prava djece iz alternativne skrbi. Ipak godinama nakon početka primjene Konvencije primijetilo se da postoje nedostaci u pogledu specifičnosti prava djece iz alternativne skrbi te su Ujedinjeni narodi kroz nekoliko svojih dokumenata nastojali odgovoriti

na izazove ove ranjive skupine. U nastavku rada će se prikazati najrecentiniji dokumenti Ujedinjenih naroda specifično usmjerenih prema djeci i mladima iz alternativne skrbi, a to su Rezolucija Ujedinjenih naroda A/RES/74/133 i Preporuke proizašle nakon Dana opće rasprave Odbora za prava djece Ujedinjenih naroda 2021. godine. U nastavku rada će se prvo prikazati najnoviji dokument, odnosno Rezolucija Ujedinjenih naroda A/RES/74/133.

2.2. REZOLUCIJA UJEDINJENIH NARODA A/RES/74/133

Trideset godina od usvajanja Konvencije o pravima djeteta i deset godina nakon donošenja Smjernica za alternativnu skrb o djeci, točnije 18. prosinca 2019. godine, Generalna skupština Ujedinjenih naroda je usvojila Rezoluciju A/RES/74/133 (u daljnjem tekstu: Rezolucija). To je ujedno prvi puta u povijesti Ujedinjenih naroda da je usvojena rezolucija koja se specifično bavi djecom bez roditeljske skrbi, a što je ujedno jedan veliki korak ka unaprjeđenju politika te borbi za prava i dobrobit djece bez roditeljske skrbi na globalnoj razini. Rezolucije Generalne skupštine, pa tako i ova Rezolucija, nemaju pravnu snagu, u kontekstu da su države članice dužne pridržavati se propisanih preporuka. No, ipak je ovo izrazito važan dokument jer predstavljaju stavove i preporuke Generalne skupštine Ujedinjenih naroda o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Odnosno, Rezoluciju se može gledati kao zajednička izjava država članica Ujedinjenih naroda. Stoga ovaj dokument može poslužiti kao značajno moralno i političko uporište za borbu za prava djece i dobrobit djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Koliko je Rezolucija značajno moralno i političko uporište leži u činjenici da je ista jednoglasno usvojena bez glasovanja.¹ Rezolucija tako za svoj cilj ima senzibilizirati javnost i države članice o potrebi zaštite i dobrobiti djece bez roditeljske skrbi, te poziva na zajedničko djelovanje u borbi za ostvarivanje njihovih prava.

Isto tako, Rezolucija i Smjernice za alternativnu skrb su dokument Ujedinjenih naroda, su pravno neobvezujući dokumenti za države članice te imaju različitu svrhu i cilj. Ipak, oba dokumenta su usmjereni prema zaštiti i promociji prava djece iz alternativne skrbi. Pritom, kao što je ranije naglašeno, Rezolucija za svoj cilj ima senzibilizirati javnost i države o potrebi zaštite, pravima i dobrobiti djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi dok Smjernice za alternativnu skrb o djeci za svoj cilj imaju utvrditi međunarodne standarde zaštite i dobrobiti djece u alternativnoj skrbi.

¹ <https://digitallibrary.un.org/record/3848715?ln=en>. Pristupljeno dana 12. ožujka 2023.

U uvodnom dijelu Rezolucije, između ostalog, ističe se zabrinutost jer milijuni djece odrastaju bez roditeljske skrbi, što može uključivati razloge poput siromaštva, diskriminacije, zlostavljanja, iskorištavanja, zanemarivanja, trgovine ljudima, humanitarne krize, ratnih događaja, prirodnih katastrofa, klimatskih promjena, migracija, smrti ili bolesti roditelja i nedostatak pristupa edukaciji, zdravstvu i ostalim uslugama usmjerenih prema obiteljima. U Rezoluciji se u prvom odjeljku naziva „Djeca bez roditeljske skrbi“ od članka 21. do članka 35., specifično bavi pitanjima važnim za djecu bez roditeljske skrbi.

Pritom se kroz cijeli dokument prožima nekoliko principa. Najvažniji princip koji je posebno istaknut jest osnaživanje obitelji i zajednice za skrb o djeci, posebice onih najranjivih. Prilikom donošenja svih odluka važno je da se one donose u najboljem interesu djeteta, te se ističe princip sudjelovanja djeteta prilikom donošenja svih odluka koja na njega/nju utječu. Posebno se ističe potreba za individualnosti, uključivanja rodničkih politika i nediskriminacije te osiguravanja kvalitetne alternativne skrbi.

Iako dokument nije podijeljen u sekcije ili odlomke, isti je moguće podijeliti u nekoliko tematskih sekcija, a obzirom na tematiku o kojoj se govori. Sukladno tome, obzirom na pojedinu tematiku, ovdje će se prikazati kroz osam poglavlja: Prevencija potreba za alternativnom skrbi i obiteljska skrb, kvalitetna alternativna skrb, posebna podrška djeci iz ranjivih skupina, participacija djece iz alternativne skrbi, unaprjeđenje politika za djecu iz alternativne skrbi, međusektorska suradnja i edukacija stručnjaka te podrška djeci i adolescentima nakon izlaska iz alternativne skrbi.

2.2.1. PREVENCIJA POTREBA ZA ALTERNATIVNOM SKRBI I OBITELJSKA SKRB

Rezolucija u najvećoj mjeri govori o nužnosti podrške obiteljima kako bi se prevenirala potreba za alternativnom skrbi. Pritom se uvažava važnost i uloga obitelji u odgoju svakog djeteta te potrebe djeteta za odrastanjem u krugu svoje obitelji, a kako bi ono moglo ostvariti svoj najbolji potencijal dok god je to u djetetovom najboljem interesu. U slučaju da dijete radi opravdanih razloga kao što je zanemarivanje, fizičko ili psihičko zlostavljanje, iskorištavanje i sl. ne može odrastati u krugu svoje uže obitelji onda se ističe važnost i uloga države koja treba osigurati sigurnu i kvalitetnu alternativnu skrb za dijete. Posebno se ističe kako dijete nikako ne smije biti odvojeno od svojih roditelja samo radi financijskog ili materijalnog siromaštva te na navedene situacije treba gledati kao signal na pomoć obiteljima te bi trebalo osigurati adekvatnu pomoć i podršku obitelji s posebnim naglaskom na podršku od koje bi djeca imala direktnu

korist. Dijete nikako ne smije biti odvojeno od svojih roditelja protiv svoje volje osim kada to nije u najboljem interesu djeteta, a o čemu trebaju odlučivati kompetentni stručnjaci. U slučaju da se pristupi mjeri odvajanja djeteta iz obitelji, koja mora biti posljednja mjera, takva odluka bi trebala biti privremena, kao što treba biti i periodično revidirana. Nadalje, Rezolucijom se ističe kako je važno unaprijediti politike i edukacije pozitivnog roditeljstva, kojima bi se pružila podrška roditeljima te kojima je krajnji cilj povratak djeteta u svoju obitelj. Ističe se važnost primjene Konvencije o pravima djeteta u području očuvanja djetetova identiteta, njegova imena i odnosa u obitelji kao i pravo na registraciju djeteta prilikom njegova rođenja. Kada se donese odluka kojom se dijete radi njegovog/zinog najboljeg interesa treba izdvojiti iz obitelji, službe koje brinu o djeci trebaju promptno reagirati i osigurati kvalitetnu skrb za pojedino dijete.²

2.2.2. KVALITETNA ALTERNATIVNA SKRB

U krajnjim slučajevima kada posebno educirani stručnjaci, uz posebno razrađene postupke i snažnih mehanizama provjere i nadzora, odluče da je u najboljem interesu djeteta njegovo/zino izdvajanje iz obitelji ističe se važnost osiguravanja kvalitetne skrbi za svako dijete. Kada posebno educirani stručnjaci odluče da se dijete izdvaja od svojih bioloških roditelja naglasak je na tome da se oblik institucionalne skrbi uzima kao posljednja opcija za dijete. Pritom se prvo ističe važnost pronalaska nekoga iz šire obitelji djeteta koji bi mogao nastaviti brigu o djetetu, kao što se preporuča bilo koji oblik skrbi u kojoj bi dijete ostalo u lokalnoj zajednici. Kada kompetentni stručnjaci odluče o izdvajanju djeteta iz njegove uže obitelji važno je osigurati kvalitetnu brigu o fizičkom i mentalnom zdravlju djeteta. Ističe se važnost periodične procjene predloženih tretmana i svih razloga zbog kojih je dijete smješteno u neki od oblika skrbi. Prilikom donošenja svih odluka potrebno je da bude uključen multidisciplinarni tim posebno kvalificiranih stručnjaka, kao što se ističe da se sve odluke donose na individualnoj razini. Važno je pripaziti da se sve odluke donose temeljem najboljeg interesa djeteta uz osiguravanje djetetove sigurnosti i participacije, uz adekvatne procedure. Uz to važno je osigurati uzimanje u obzir rodne perspektive u skladu s principom nediskriminacije. Također naglašava se važnost osiguravanja rigoroznih sustava sudskih i upravnih postupaka koji osiguravaju da se kvalitetna alternativna skrb uzima u obzir tek nakon procjene najboljeg interesa djeteta. Pritom kvalitetna alternativna skrb treba biti primjerena potrebama pojedinog

²U Rezoluciji A/RES/74/133 u dijelovima u kojima se govori o prevenciji potreba za alternativnom skrbi i važnosti odrastanja djeteta u obiteljskoj skrbi može se pronaći u sljedećim člancima: 21., 22., 24., 27., 28., 30., 34. podtočka a., b., c., e., f. i h., i članak 35. podtočka q

djeteta i u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom kao što je važno uzimati u obzir Smjernice za alternativnu skrb o djeci. Važno je promicanje ljudskih prava djece u alternativnoj skrbi osiguravajući brze mehanizme zaštite djece u slučaju nasilja, zlostavljanja, iskorištavanja i *bullyinga*. Jednako tako ističe se nužnost osiguravanja snažnije regulacije, registracije i licenciranja pružatelja usluga alternativne skrbi za djecu.³

2.2.3. POSEBNA PODRŠKA DJECI IZ RANJIVIH SKUPINA

Rezolucijom se posebno ističe važnost brige kao i razvijanje dodatnih sustava podrške za pojedine ranjive skupine djece. Tako se primjerice u članku 34. podtočka j. ističe važnost osmišljavanja i implementacije programa podrške maloljetnim trudnicama, posebice u području edukacije, socijalnih usluga i podrške te zaštiti od diskriminacije. No isto tako se spominje dodatna briga o sljedećim ranjivim skupinama djece;

- djeci s teškoćama u razvoju,
- djeci u sukobu sa zakonom,
- djevojkama,
- maloljetnim trudnicama,
- djeci koja žive i/ili rade na ulici bez kontakta sa roditeljima,
- djeci bez pratnje ili djeci koja su odvojena od roditelja prilikom migracija,
- djeci koja su žrtva trgovine ljudima (pritom se posebna pozornost treba usmjeriti na programe volontiranja u sirotištima),
- djeci zaraženoj HIVom /AIDSom ili drugim ozbiljnim bolestima,
- djeci koja prelaze dobnu granicu za izlazak iz skrbi,
- djeci koja pripadaju nekoj od manjinskih skupina,
- domorodačkoj djeci te
- djeca afričkog podrijetla.

2.2.4. ALTERNATIVNA SKRB I DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Rezolucijom se u nekoliko članaka spominje važnost posebne brige za djecu s teškoćama u razvoju. Napominje se važnost Konvencije o pravima osoba s invaliditetom kojom se treba osigurati puno uživanje svih ljudskih prava djece s teškoćama u razvoju uključujući pravo na

³ O važnosti kvalitetne alternativne skrbi u Rezoluciji A/RES/74/133 se govori u člancima: 21., 22., 24., 27., 30., 34. podtočka a., c., d., e. i k. te članak 35. podtočka i. i q.

život u obitelji. Ističe se potreba ranog informiranja djece s teškoćama u razvoju kao i njihovih obitelji sa svrhom prevencije njihova napuštanja, zanemarivanja, diskriminacije i segregacije. Potrebno je osigurati sveobuhvatni raspon dostupnih i inkluzivnih opcija alternativne skrbi koje su temeljene na individualnoj razini i u najboljem interesu djeteta. Uz to posebnu pozornost treba obratiti na djecu s invaliditetom koja migriraju ili su bez pratnje.⁴

2.2.5. ALTERNATIVNA SKRB I DJECA U SUKOBU SA ZAKONOM

Rezolucijom se u nekoliko članaka spominje skupina djece koja su u sukobu sa zakonom te se jasno naglašava da se dijete ne smije nezakonito ili proizvoljno lišiti slobode te da će se uhićenje, pritvaranje ili zatvaranje djeteta provoditi u skladu sa zakonom te da će se takva mjera koristiti kao posljednja mjera i to za kratko vrijeme. Također se ističe kako će se takvo dijete tretirati sa poštovanjem i u skladu sa ljudskim pravima, kao što će se uzimati u obzir potrebe osobe u skladu sa njegovom/zinom dobi. Također važno je kako se Rezolucijom ističe da financijsko ili materijalno siromaštvo ili bilo kakvo stanje povezano uz siromaštvo, nasilje u obitelji, strukturalno nasilje kao i aktivnosti preživljavanja djeteta mogu voditi djecu do kaznenopravnog sustava, uključujući maloljetnički sustav pravosuđa. Nadalje, prepoznaje se kako se pritvaranje djeteta u maloljetnički sustav pravosuđa ponekad koristi kao zamjena za prevencijom ili potrebom upućivanja djeteta tijelima i službama za zaštitu djece. Također se ističe važnost promocije alternativa pritvaranju djece te je potrebno poduzimati razne korake da se minimalizira rizik od nasilja prema djeci koja su pritvorena. Potrebno je poticati komunikaciju između djece i njegove/zine obitelji kao što je važna komunikacija sa svijetom izvan mjesta u kojem je dijete pritvoreno. Potrebno je osigurati da dijete u sukobu sa zakonom nikada ne bude mučeno, ponižavano ili na bilo koji način tretirano suprotno ljudskim pravima kao što se ističe da se kao oblik kazne djetetu ne smije izricati mjere zabrane komunikacije sa obitelji.⁵

2.2.6. ALTERNATIVNA SKRB I DJECA BEZ PRATNJE I DJECA ODVOJENA OD RODITELJA ZBOG MIGRACIJA

Rezolucijom se ističe duboka zabrinutost zbog sve većeg broja djece migranata, posebice onih koji su bez pratnje ili su odvojeni od roditelja i koji su posebno ranjivi na njihovu putu. Iz tog

⁴ O alternativnoj skrbi i podršci djeci s teškoćama u razvoju može se pronaći u člancima: 23., 32., članak 34. podtočka i., članak 35. podtočka b., h. i j.

⁵ O alternativnoj skrbi i djeci u sukobu sa zakonom može se pročitati u člancima: 25., 29. i članak 35. podtočka r.

razloga važno je osigurati im svu potrebnu pomoć i zaštitu kako bi se omogućila njihova integracija u društvo te kako bi se u konačnici vratili u svoju obitelj. Zato je potrebno osmisliti posebne specijalne procedure kojima će se pomoći njihova identifikacija, briga te u konačnici ponovno povezivanje s njihovom obitelji. Važno je djeci osigurati kvalitetnu edukaciju, pristup zdravstvenim uslugama s posebnim naglaskom na brigu o njihovom mentalnom zdravlju kao što im je potrebno osigurati i privremenog, kompetentnog i neovisnog stručnjaka koji bi bio skrbnik djetetu. Također ističe se važnost uključivanja djece u sve pravosudne i administrativne procedure. Važno ih je zaštititi od svih mogućih oblika nasilja i diskriminacije. U slučaju da dijete koje je bez pratnje ili koje je odvojeno od roditelja prijeđe granicu pojedine zemlje važno je u proces odmah uključiti službe za zaštitu djece te postupati u skladu s međunarodnim pravom. Pritom se ističe važnost edukacije graničnih policajaca ili ostalih stručnjaka koji rade na granicama, a kako bi mogli primjenjivati procedure koje imaju cilj zaštitu djece. Tako se daje primjer prevencije odvajanja djeteta od obitelji te važnosti ponovnog povezivanja djeteta sa njegovom/zinom obitelji. U slučaju humanitarnih kriza važno je poduzimati sve mjere kako ne bi dolazilo do odvajanja djeteta od obitelji te je važno uspostavljanje komunikacije sa međunarodnim humanitarnim organizacijama i njihovim obavezama sukladno s međunarodnim pravom.⁶

2.2.7. PARTICIPACIJA DJECE IZ ALTERNATIVNE SKRBI

Kroz cijelu Rezoluciju se ističe važnost participacije djece u alternativnoj skrbi no u pojedinim člancima se posebno propisuju načini participacije djece. Tako se već napominje da odvajanje djeteta od obitelji ne smije biti protiv njegove/zine volje osim kada o tome ne odluče nadležna tijela i stručnjaci, a isključivo radi najboljeg interesa djeteta. Isto tako prilikom donošenja pojedinih mjera i pristupa djetetu, na individualnoj razini, potrebno je osigurati participaciju djeteta. Posebno se ističe važnost i mogućnost da djeca mogu prijavljivati slučajeve zlostavljanja, nasilja, iskorištavanja i ostalih briga. Pritom se pozivaju države da prilikom uspostavljanja raznih mehanizama oni budu sigurni, prilagođeni, dostupni i dobro diseminirani među djecom, kojima bi bio cilj da djeca u alternativnoj skrbi ili njihovi predstavnici mogu

⁶ O alternativnoj skrbi i djeci bez pratnje i djeci odvojenih od roditelja zbog migracija može se pročitati u člancima 32. i 35. podtočka o., p. i s.

tražiti savjetovanje ili prijaviti bilo kakav oblik nasilja djece kao i podnošenja žalbi u slučaju nasilja.⁷

2.2.8. PRIMJENA SMJERNICA ZA ALTERNATIVNU SKRB O DJECI

Rezolucijom se prepoznaje važnost primjene dokumenta Smjernica za alternativnu skrb o djeci. Pritom se posebno pozivaju države da uzimaju u obzir Smjernice za alternativnu skrb o djeci kada se odlučuje o smještaju djeteta u najadekvatniji oblik alternativne skrbi, u skladu s njegovim/zinim potrebama. Isto tako kada se osmišljavaju mjere podrške djeci i mladima nakon izlaska iz alternativne skrbi one trebaju biti dosljedne Smjernicama za alternativnu skrb o djeci, a što je detaljnije pojašnjeno u podpoglavlju koje se specifično odnosi na izlazak djece i mladih iz alternativne skrbi.⁸

2.2.9. UNAPRJEĐENJE POLITIKA ZA DJECU IZ ALTERNATIVNE SKRBI

Rezolucijom se vrlo jasno ističe posebna zabrinutost zbog potencijalne štetnosti na dječji razvoj zbog odrastanja djece bez roditeljske skrbi u institucijama. Iz tog razloga pozivaju se države da progresivno, kroz reforme, zamjenjuju institucionalni oblik skrbi sa smještajem djece u ostale oblike alternativne skrbi koje su više nalik odrastanju djeteta u obiteljima. Svakom djetetu treba pristupati na individualnoj razini te osigurati kvalitetnu alternativnu skrb koja će biti sigurna, poticajna, prikladna i prilagođena djetetovim potrebama i razvoju. Kroz Rezoluciju se ističe važnost unaprjeđenja javnih politika za djecu bez roditeljske skrbi. No ipak se dokument može promatrati iz perspektive da se posebno ističu generalne smjernice prilikom osmišljavanja i unaprjeđenja politika, a koje nisu usko fokusirane na pojedinu skupinu djece ili pojedine situacije s kojima se djeca susreću. Ističe se da sukladno Konvenciji o pravima djeteta svako dijete ima pravo na uživanje najvišeg standarda fizičkog i mentalnog zdravlja, pristup edukaciji, vremenu za odmor i slobodno vrijeme te mogućnostima za igru i aktivnosti slobodnog vremena sukladno dobi i interesu djeteta. Za razvoj politika važno je unaprjeđivati i poticati kvalitetno i sustavno prikupljanje podataka na svim razinama za djecu bez roditeljske skrbi, a kako bi se temeljem istih mogle donositi i razvijati specifične politike. Također se ističe važnost promocije i diseminacije praksi koje su temeljene na dokazima i znanosti. Na politikama država je velik naglasak na donošenju reformi, usmjerenosti proračuna, kampanjama podizanja svijesti,

⁷ O participaciji djece iz alternativne skrbi propisuje se člancima 24., članak 34. podtočka k. i članak 35. podtočka k.

⁸ O primjeni Smjernica za alternativnu skrb o djeci propisuje se člancima 34. podtočka l., članak 35. podtočka a., b. i l.

edukacijama stručnjaka kao i povećanja kapaciteta svih aktera u području zaštite prava djece bez roditeljske skrbi. Prilikom donošenja svih politika za djecu bez roditeljske skrbi važno je uzimati u obzir rodnu perspektivu, individualnost i najbolji interes djeteta. No osim što je važno posebnu pozornost usmjeriti razvoju politika za djecu važno je razvijati sustav podrške i edukacija za sve stručnjake i onih koji brinu o djeci bez roditeljske skrbi.⁹

2.2.10. MEĐUSEKTORSKA SURADNJA I EDUKACIJA STRUČNJAKA

Rezolucija u svom dijelu posebno ističe važnost međusektorske suradnje i to posebice između sustava skrbi za djecu, zdravstvenog, edukacijskog i pravosudnog sustava, a kako bi se dodatno osnažio sustav skrbi za djecu i kako bi se moglo pristupiti reformi sustava skrbi za djecu. Zato je važno raditi na koordinaciji između svih relevantnih donositelja odluka, unaprjeđenja prekograničnih sustava za djecu kao i unaprjeđenja kapaciteta i programa edukacija za donositelje odluke. Ističe se važnost suradnje stručnjaka na međunarodnoj razini, pritom se posebice misli na humanitarne organizacije, u slučajevima migracije djece. Rezolucija u nekoliko navrata ističe važnost unaprjeđenja kapaciteta osoba koje brinu o djeci bez roditeljske skrbi u pogledu dječjeg razvoja i promocije pozitivnog roditeljstva, a kako bi djeca mogla rasti u sigurnom okruženju. Isto tako naglašava se važnost edukacije stručnjaka koji brinu o djeci o Smjernicama za alternativnu skrb o djeci, a kako bi se u što većoj mjeri zaštitila prava djece bez roditeljske skrbi. Posebice se naglašava važnost edukacije o Smjernicama za alternativnu skrb o djeci za sudce/kinje, policajce/ke, pravnike/ce, socijalne radnike/ce, liječnike/ce, zdravstvene radnike/ce, učitelje/ice, granične policajce/ke kao i svih ostalih stručnjaka/inja koji brinu o djeci bez roditeljske skrbi.¹⁰

2.2.11. PODRŠKA DJECI I ADOLESCENTIMA NAKON IZLASKA IZ SUSTAVA ALTERNATIVNE SKRBI

Specifičnost ove Rezolucije je u tome što se spominje briga o djeci i adolescentima nakon njihova izlaska iz skrbi. U cijeloj rezoluciji govori se o alternativnoj skrbi o djeci te se člankom 35. podtočkom l. govori o važnosti pripreme i podrške u procesu izlaska djece i adolescenata iz alternativne skrbi. Pritom se posebno ističe važnost pripreme za tranziciju za samostalan život

⁹ Unaprjeđenje politika za djecu bez roditeljske skrbi spominje se u člancima 26. te članku 35. podtočkama c., d., f. i t.

¹⁰ O međusektorskoj suradnji i edukaciji stručnjaka propisuje se u članku 34. podtočka h. te članku 35. podtočka e., g. i p.

te važnost osiguravanja adekvatnih mjera kao što je pristup edukacijama, zaposlenju, smještaju i psihološkoj pomoći te pristup i ostalim servisima pomoći u skladu sa Smjernicama za alternativnu skrb za djecu. Također navodi se sudjelovanje u rehabilitaciji sa njihovom obitelji, ako je to u njihovom najboljem interesu.

Dakle, Ujedinjeni narodi su kroz Rezoluciju A/RES/74/133 usmjerili fokus međunarodne zajednice na potrebe djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi te tako nastojali dodatno zaštititi prava djece i osigurati dobrobit djece iz alternativne skrbi. Jedna od činjenica koja se posebno ističe u dokumentu jest ta da države trebaju dati još više pomoći obiteljima u kojima postoji rizik od izdvajanja djeteta, jer svako dijete zaslužuje odrastati u krugu svoje obitelji. Naglašava se važnost rigoroznih mjera izdvajanja djeteta kao i potrebe za snažnijim odobrenjima pružateljima raznih oblika skrbi. U slučajevima kada je to potrebno, radi dobrobiti djeteta, važno je osigurati smještaj djeteta u kvalitetan oblik alternativne skrbi, temeljen na individualnim potrebama pojedinog djeteta. Kvalitetna alternativna skrb treba omogućiti odrastanje djeteta u sigurnom okruženju u kojem će ono moći postići svoj maksimalni potencijal. To se isto tako odnosi na osiguranje da je alternativna skrb sigurna, u skladu sa standardima zaštite djece, da pruža adekvatnu skrb, prehranu, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje, te da se prilagođava potrebama i željama djeteta. Za razliku od Konvencija o pravima djeteta i Smjernica za alternativnu skrb koje se bave širim spektrom pitanja, uključujući i smještaj djeteta u institucionalni oblik skrbi, Rezolucija daje naglasak na poboljšanje kvalitete alternativne skrbi. Rezolucijom se tako usmjerava države na ukidanje institucionalnog oblika alternativne skrbi te usmjeravanje na razvoj ostalih oblika alternativne skrbi kao što je udomiteljstvo i ostalih oblika alternativne skrbi koje je više nalik na obiteljsko okruženje. No iako se govori o osiguravanju što kvalitetnije alternativne skrbi za djecu, Rezolucija ipak ne daje jasne smjernice niti rokove državama oko ukidanja institucionalnog oblika skrbi. Jednako tako nedostaju jasne smjernice odnosno precizno definiranje osiguravanja financijskih sredstava i ljudskih resursa potrebnih za provedbu navedenih mjera što može dovesti do toga da će se otežati primjena navedenih mjera.

Također, naglašava se posebna podrška djeci iz ranjivih skupina, a ponajviše djeci s teškoćama u razvoju. Pritom se napominje sprječavanje diskriminacije djece s teškoćama u razvoju tako što bi im trebalo osigurati različite oblike alternativne skrbi, a ne da zbog svojih teškoća moraju završiti u institucionalnom obliku skrbi. Tako se državama preporuča osiguranje različitih raspona dostupnih i inkluzivnih opcija koje bi pomogle da ne dođe do izdvajanja djeteta s

teškoćama u razvoju, uključujući pristupačnost i dostupnost zdravstvene skrbi, obrazovanja i drugih usluga.

Sljedeća novina Rezolucije jest u tome da se veliki naglasak stavlja na individualizaciju u pristupu svakom djetetu te važnost pružanja različitih oblika pomoći koje bi pomogle pojedinom djetetu uz nužnost sudjelovanja djeteta prilikom donošenja takvih odluka. Aktivna participacija djece tako ima jedan veliki i važan segment koji se uočava u cijelom dokumentu. Pritom se naglašava mogućnost da se osiguraju mehanizmi da dijete može prijavljivati u slučaju da je zlostavljano, diskriminirano, zanemarivano i sl. te se ističe da djeca trebaju imati takve informacije koje su im razumljive i sl. Iako je navedeno izrazito važno, postavlja se pitanje tko bi trebao obavljati takav posao, odnosno čija je to uloga prilikom osmišljavanja i provedbe takvih programa. Rezolucija je trebala dati jasnije smjernice državama i stručnjacima kako postupati u takvim situacijama te kako pomoći navedenom djetetu. Posebice ako dijete doživljava neki od oblika zlostavljanja ili diskriminacije unutar sustava alternativne skrbi. Isto tako bilo bi poželjno da su se definirali kratki rokovi i jasni postupci nadležnih osoba u slučaju prijavljivanja djeteta o proživljavanu takvih i sličnih situacija.

Prilikom donošenja politika za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi potrebno je poticati kvalitetno i sustavno prikupljanje podataka na svim razinama za djecu bez roditeljske skrbi. Stoga se promovira razvoj praskе temeljene na dokazima i znanosti. No dokumentom nije jasno tko bi točno trebao imati odgovornost za prikupljanje kvalitetnih podataka te bi u tom kontekstu bilo važno da su se bolje definirale uloge države, akademske zajednice i organizacija civilnog društva.

Rezolucijom se potiče međusektorska suradnja, posebice između sustava skrbi za djecu, zdravstvenog, edukacijskog i pravosudnog sustava te suradnja na međunarodnoj razini kod djece bez pratnje i djece prilikom migracija. No preostaje vidjeti kako će se navedeno provesti u praksi budući da nema jasnijih smjernica kako bi se trebala poticati međusektorska suradnja, a jasno je da djeca u alternativnoj skrbi uvelike ovise o svim sustavima. Također ističe se važnost edukacije raznih stručnjaka o Smjernicama za alternativnu skrb o djeci, a koji dolaze u kontakt sa djecom iz alternativne skrbi. No isto nije jasno tko bi trebao biti zadužen za provođenje edukacija, kako bi se navedene edukacije trebale održavati te koliko bi se financijski trebalo izdvajati za ovaj segment. Jasnije definiranje smjernica oko provođenja takvih edukacija osiguralo bi jednake uvjete za djecu iz alternativne skrbi diljem svijeta te bi se lakše osigurala međusektorska suradnja kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini.

Konačno, velika važnost Rezolucije jest u tome što se prepoznaje važnost pripreme i podrške djece i mladih nakon izlaska iz alternativne skrbi te osiguravanje adekvatnih mjera kao što je pristup edukacijama, zaposlenju, smještaju, psihološkoj pomoći te pristup ostalim servisima pomoći u skladu sa Smjernicama za alternativnu skrb. Bilo bi korisno da se definiralo kada bi minimalno takav proces pripreme za izlazak trebao početi te do koje godine mlade osobe bi se minimalno preporučilo državama pomoć mladima nakon izlaska iz skrbi. Jednako tako bolje definiranje i prijedlog specifičnijih mjera bio bi od jednako tako velike važnosti za mlade osobe nakon izlaska iz alternativne skrbi.

Konačno, Rezolucija je donijela mnoge preporuke koje će zasigurno pomoći državama te konačno i djeci bez roditeljske skrbi. No generalno nedostaju jasniji koraci koje države trebaju napraviti kako bi postigli pojedine preporuke navedene u Rezoluciji. Jednako tako nedostaje definiranje tko će točno biti odgovoran za (ne)provedbu predloženih mjera. U nastavku rada će se analizirati preporuke za alternativnu skrb proizašle iz Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta UN-a iz 2021. godine.

2.3. PREPORUKE ZA ALTERNATIVNU SKRB PROIZAŠLE IZ DANA OPĆE RASPRAVE ODBORA ZA PRAVA DJETETA UN-A 2021. GODINE

Dana 16. i 17. rujna 2021. godine održan je virtualni Dan opće rasprave Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda. Tema virtualnog sastanka Odbora za prava djeteta bila je „Dječja prava i alternativna skrb“ te je okupila oko 1000 stručnjaka i donositelja odluka te djece i mladih s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi. Poseban doprinos cijelom događaju ističe se sudjelovanje djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi čija mišljenja i komentari su posebno razmatrani. Dan opće rasprave održan je uz podršku grupe organizacija civilnog društva i UNICEFa. Prvotno je planirano da se Dan opće rasprave sa istom središnjom temom održi u rujnu 2020. godine no radi pandemije bolesti COVID-19 isti se održao virtualnim putem 2021. godine. Nakon događaja je izrađen završni izvještaj koji se sastoji od tri dijela: uvoda, plenarnih sesija i radnih grupe te preporuka. U radu će se posebno analizirati dio završnog izvještaja koji se odnosi na preporuke za alternativnu skrb.

U Izvještaju se u uvodu navodi kako i dalje milijuni djece u svijetu odrastaju bez roditeljske skrbi te bivaju odvojeni od svojih obitelji i institucionalizirani zbog raznih razloga. Ističe se utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na smrt roditelja djece kao i povećanju broja djece koja žive u višedimenzionalnom siromaštvu što su razlozi da su mnogi od te djece završili u nekom

od oblika alternativne skrbi. Naglašava se heterogenost djece koja su smještena u alternativnu skrb sa njihovim kompleksnim situacijama i potrebama zajedno sa njihovim snagama i otpornosti. Pojašnjava se svrha dokumenta završnog izvješća koji ima dva cilja. Prvi cilj je prikazati sažetak rasprava s plenarnih sesija i pet radnih grupa koji su se održali na samom događaju, dok je drugi cilj prikazati set sveobuhvatnih preporuka proizašlih iz pripremnih procesa prije Dana opće rasprave. To je uključivalo stotine pisanih podnesaka, rezultate globalnog upitnika djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi kao i svega rečenog na događaju. Prilikom izrađivanja preporuka poseban naglasak je bio na sudjelovanju djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi koji su sudjelovali u svim dijelovima pripreme događaja, kao što su se uzele u obzir povratne informacije koje su dale organizacije civilnog društva. U sklopu samog događaja 20 djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi su sudjelovali kao panelisti ili supredsjedavajući na panelima. U konačnici cjelokupni proces je omogućio donošenje preporuka sukladno podacima temeljenih na dokazima.

Djeca i mladi s iskustvom odrastanja u skrbi su radili na dizajnu i razvoju globalne ankete kojoj je cilj bio prikupiti iskustva djece i mladih o njihovom životu u alternativnoj skrbi. Anketa je provedena od 12. travnja do 30. svibnja 2021. godine te je sadržavala šest demografskih pitanja i jedanaest kvalitativnih pitanja o raznim temama. Sveukupno je online anketu popunilo 1188 djece i mladih s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi u dobi od 5 do 25 godina. Rezultati istraživanja su analizirani i grupirani u izvještaju naziva „Make Our Voices Count: Children and young peoples responses to a global survey for the Day of General Discussion 2021 on Children Rights and Alternative Care“. Neke teme su se podudarale neovisno o zemljama i regijama a to su: potreba za zabavom, slobodnim vremenom, edukacijom, socijalizacijom, osjećaj da su voljeni, važnost izgradnje povjerenja te potreba za osobnim prostorom.

Osim gore spomenute ankete provedene na uzorku djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi, u procesu pripreme Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta, Odbor je pozvao i ostale dionike poput stručnjaka, djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi, donositelja odluka i sl. da pošalju podneske koji se odnose na alternativnu skrb. Navedeni podnesci poslani su sukladno smjernicama Odbora i koji su mogli biti u pisanom obliku ili video obliku. S obzirom na važnost podataka i zajedničkih tema proizašlih u tom procesu, u tablici 1. na sljedećoj stranici, je prikazano tko je podnosio podneske, u kojoj količini i obliku te zajedničkim temama. Ukupan zbroj u tablici se navodi da je 192, ali se ističe da je ukupni zbroj pristiglih podnesaka bio i veći od 200 s obzirom na to da su pojedinci poslali nekoliko podnesaka s različitim temama.

Podaci iz istraživanja s djecom i mladima s iskustvom odrastanja u skrbi te rezultati iz otvorenog poziva Odbora poslužili su za izradu dokumenta naziva „Background Document“ koji je objavljen prije održavanja Općeg dana rasprave Odbora za prava djeteta i koji sadrži pregled glavnih tema koje su razmatrane na Danu opće rasprave. Dokument obuhvaća pregled stanja u svijetu u vezi s alternativnom skrbi, razlozima koji dovode do smještaja djece u alternativnu skrb, vrstama alternativne skrbi, izazovima s kojima se susreću djeca u alternativnoj skrbi, kao i dobrim praksama i inovativnim pristupima u području alternativne skrbi (Better Care Network 2021.).

U drugom dijelu završnog izvješća nalazi se skraćena verzija zaključaka razgovora s plenarnih sesija i rada u grupama koji su održani na sam održavanja Općeg dana rasprave Odbora za prava djeteta. Radne grupe bile su podijeljene u pet grupa. U radu se neće ulaziti u pojedine rasprave svake od grupa već će se detaljnije pristupiti analizi preporuka koje se nalaze u trećem dijelu samog dokumenta, a koje su izrađene temeljem raspravama u radnim grupama.¹¹

Tablica 1. Rezultati procesa prikupljanja podneska po tome tko je podnosio podneske, u kojoj količini, formatu te popisom zajedničkih tema

TKO	KOLIČINA	FORMAT	ZAJEDNIČKE TEME
Države	22	22 pisana teksta	• Odgovornost • Djeca i adolescenti koji napuštaju skrb • Reforme sustava skrbi • Radna snaga sektora skrbi za djecu • Djeca s teškoćama u razvoju • Podaci i evidencije • Deinstitutionalizacija • Lišenje slobode • Ponovno spajanje obitelji • Udomiteljska obitelj • Rod • Domorodačka djeca • Srodnička skrb • Zakoni/politike
Nacionalne institucije za ljudska prava	13	13 pisanih tekstova	
Međunarodne organizacije	4	4 pisana teksta	
Organizacije civilnog društva	99	99 pisana teksta	
Akadska zajednica	19	19 pisanih tekstova	
Djeca	12	11 pisanih tekstova 1 crtež	
Ostali	23	14 pisanih tekstova	

¹¹ Sažeci svih rasprava i izlaganja se nalaze u završnom izvješću od 8 do 29 stranice dokumenta.

(npr. međuagencijske grupe, kolaboracije)		9 videa	• Praćenje skrbi • Sudjelovanje djece • Prevencija odvajanja od obitelji • Kvaliteta skrbi • Izbjeglice, migranti, djeca bez pratnje • Institucionalna skrb • Obiteljska povezanost i identitet • Nasilje i zlostavljanje
SVEUKUPNO	192	182 pisanih tekstova 1 crtež 9 videa	

Izvor: Committee on the Rights of the Child 2021 Day of General Discussion, Children's Right and Alternative Care, Outcome Report

2.3.1. PREPORUKE ZA ALTERNATIVNU SKRB

Treći dio dokumenta sadrži preporuke za alternativnu skrb te je podijeljen u tri dijela i označen je rimskim brojevima I., II. i III. U prvom dijelu se daje uvod u kojem se pojašnjava proces donošenja preporuka. Drugi dio naziva „Preporuke za države“ podijeljen je u pet sekcija označenim slovima A, B, C, D, E i F te će se u nastavku pojasniti detaljnije svaka sekcija.

Prva sekcija A naziva „Osigurati da sva djeca odrastaju u sigurnim i brižljivim obiteljima“ podijeljena je u tri točke. Prva točka naziva „Sve obitelji trebaju imati podršku koja im je potrebna kako bi osigurali sigurno, brižljivo i voljeno okruženje za djecu“ i druga točka naziva „Sustav koji brine o djeci i dječjoj zaštiti treba promijeniti kako bi se fokusirao na skrb djece u obitelji“ napominju kako države trebaju donijeti sveobuhvatne politike i programe koje će osnaživati i podržavati obitelji da brinu o svojoj djeci. Posebice bi trebalo isticati ne diskriminatorne socijalne usluge koje glavni fokus imaju na poboljšavanje roditeljskih vještina i raznih intervencija kako ne bi dolazilo do izdvajanja djece iz obitelji. Naglašava se kako neke od situacija poput siromaštva, zdravstvenih poteškoća, seksualne orijentacije i sl. ne trebaju biti razlozi izdvajanja djeteta. Treća točka ima sljedeći naziv „Djeca, mladi, roditelji, pružatelji skrbi i svi ostali u alternativnoj skrbi trebaju dobiti podršku kako bi mogli dijeliti svoja iskustva

i kako bi mogli aktivno i sigurno sudjelovati u sistemskoj reformi“. Pritom se ističe važnost sudjelovanja i osiguravanja mehanizama kako bi svi zajedno mogli sudjelovati kod izmjena javnih politika, a posebice u procesu deinstitucionalizacije. Potrebno je kontinuirano raditi na promociji dječjih prava djece i mladih osoba s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi, kao što bi države trebale omogućiti sudjelovanje djece na njima razumljiv način. Isto tako potrebno je uključivati i podržavati sudjelovanje roditelja i osoba koje brinu o djeci u odluke koje se odnose na zaštitu djece.

Druga sekcija B naziva „Obratiti pozornost na potrebe skrbi i prava djece koja su odvojena ili bez pratnje roditelja ili su bez skrbi“ podijeljena je u dvije točke te predlaže da države uspostave ne diskriminatorne nacionalne politike koje će za cilj imati zaštitu prava djece koja su odvojena ili bez pratnje roditelja odnosno djeca uključujući migrante, djecu koja traže azil, izbjeglice, djecu na ulicama ili djecu žrtve trgovine ljudima. Pritom je važno da države svim navedenim skupinama osiguraju pristup svim socijalnim i zdravstvenim uslugama, uključujući i usluge mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške. Također potrebno je osigurati edukaciju, adekvatan smještaj i financijsku podršku te bi trebali imati pristup svim ostalim oblicima alternativne skrbi s posebnim naglaskom na skrb u obiteljskom okruženju ili skrb u lokalnoj zajednici. Isto tako je važno da države uspostave dobru razmjenu informacija prilikom prelaska granica na nacionalnoj i međunarodnoj razini s ciljem ponovnog uspostavljanja kontakta djece s njihovim roditeljima kao što je potrebno razvijati strategije inkluzije djece izbjeglica, migranata i tražitelja azila. Posebno se ističe nužnost sveobuhvatnog razvijanja strategija ponovnog spajanja djece s njihovim roditeljima i obiteljima.

Treća sekcija C naziva „Osigurati pristup pravosuđu i odgovornosti za djecu i mlade u alternativnoj skrbi, njihove obitelji i osobama koje su odrasle u skrbi“ podijeljena je u dvije točke. U prvoj točki se ističe važnost da bi države trebale biti odgovorne za kršenje prava djece počinjeno tijekom odrastanja u alternativnoj skrbi i trebalo bi djelovati kako bi se spriječilo buduće kršenje. Pritom se predlaže uspostavljanje mehanizama koji bi trebali proučavati i otkrivati trenutne ili prijašnje događaje koji su nanijeli štetu djeci od strane sustava skrbi. Takav sustav bi trebao raditi na priznavanju nedjela, otkrivanju istine kao i pozivanju odgovornih na odgovornost, pružanju sveobuhvatne naknade uključujući novčane i nenovčane odštete preživjelim te temeljito transformirati sustav kako ne bi došlo do daljnjih povreda u budućnosti. Uz to važno je da države donesu mehanizme za aktivnu participaciju djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi koji bi mogli pomoći u mehanizmima pravne zaštite. U drugoj točki ove sekcije govori se o pravosuđu prilagođenom djeci koja su imala doticaj s

alternativnom skrbi. Pritom je važno da svako dijete u alternativnoj skrbi, u skladu sa svojoj dobi kao i eventualnim teškoćama, može prijavljivati slučajeve kršenja dječjih prava u kontekstu alternativne skrbi. Pritom se ističe važnost razvijanja politika od strane država koje bi djeci s iskustvom zlostavljanja, zanemarivanja kao i ostalih slučajeva iskorištavanja u kontekstu alternativne skrbi osigurale pristup edukaciji, stanovanju, zdravstvenoj skrbi, uslugama mentalnog zdravlja kao i pomoći prilikom traženja naknada.

Četvrta sekcija D naziva „Pružanje odgovarajuće kvalitetne alternativne skrbi u skladu sa standardima ljudskih prava“ podijeljena je u četiri točke. Prva točka bavi se time da svako dijete zaslužuje dobiti najkvalitetniju skrb u skladu sa ljudskim pravima, bez iznimaka, uz donošenje mehanizama koji osiguravaju da se dijete smješta u neki od oblika alternativne skrbi kao posljednja mjera. Pritom se jasno naglašava sudjelovanje djece u donošenju odluka kao i to da sve odluke treba donositi na individualnoj razini za svako dijete, uz holistički pristup, te time da se sačuva djetetov identitet i odnos sa obitelji i lokalnoj zajednicom. Posebno se ističe da bi trebalo regulirati volontiranje u sirotištima, a što može dovesti do trgovine ljudima te bi se istim mjerama trebalo omogućiti procesuiranje kršenja prava djeteta. U drugoj točki bavi se preporukama u smjeru očuvanja identiteta. Pritom se ističe važnost da države trebaju osigurati smještaj braće i sestara zajedno dok god je to u njihovom najboljem interesu, a ako isto nije moguće onda se naglašava važnost smještaja braće i sestara blizu jedan drugoga. Također naglašava se važnost očuvanja kulturološkog identiteta, posebice domorodačke djece. Naglašava se očuvanje smislenog kontakta sa svim bliskim osobama koje dijete prepoznaje kao važne osobe za nju/ega. To mogu biti vršnjaci, članovi obitelji i sl. Također države trebaju osigurati da dijete može vidjeti svu dokumentaciju koja se odnosi na nju/ega, a kroz koju dijete može saznati nešto više o svom identitetu. U trećoj točki napominje se uloga države u osnaživanju svih stručnjaka koji rade u sustavu skrbi. Pritom se posebno odnosi na povećanje financijskog ulaganja u sektor socijalne skrbi za djecu, posebice stručnjaka koji rade direktno sa djecom i obiteljima. Naglašava se važnost unaprjeđivanja uvjeta rada, promjene radnika/ca te ulaganja podrške stručnjacima za brigu o njihovom mentalnom zdravlju i njihovoj sveukupnoj dobrobiti. U četvrtoj točki posebno se dotiče teme izlaska djece iz sustava alternativne skrbi, njihovoj aktivnoj ulozi prilikom donošenja odluka te ulozi države koja treba osigurati i razvijati politike koje bi bile sveobuhvatne, planirane i uključivale bi individualiziranu financijsku, emocionalnu i praktičnu podršku svima koji izlaze iz alternativne skrbi i njihovoj socijalnoj mreži.

Peta sekcija E naziva „Transformirati sustav alternativne skrbi prema skrbi u obitelji i zajednici“ podijeljena je u dvije točke. U prvoj točki se ističe da u slučajevima kada je smještaj djeteta u alternativnoj skrbi doista nužan, svatko dijete bi trebalo imati pristup kvalitetnoj skrbi u obitelji ili skrbi u zajednici. Pritom bi države trebale prepoznati i ulagati u srodničku skrbi koja bi isto tako trebala dobivati praktičnu, emocionalnu i financijsku podršku. Također bi države trebale ulagati u profesionalno udomiteljstvo za djecu koja zahtijevaju kompleksniju podršku. U drugoj točki bavi se pitanjima važnosti deinstitucionalizacije, posebice djece s teškoćama u razvoju. Tako se naglašava važnost usmjeravanja sredstava na preventivne politike kao i usmjeravanja istih sredstava u skrbi djece u obiteljima i skrbi djece u zajednici. Također se naglašava važnost prikupljanja podataka o djeci u skrbi, kao i djeci s teškoćama u razvoju i djeci koja izlaze iz sustava skrbi. Pritom se naglašava da bi se isti podaci mogli koristiti za reforme sustava uz naravno važnost pridržavanja etičkih principa i privatnosti svake osobe.

U šestoj sekciji F naziva „Podržati djecu i spriječiti razdvajanje obitelji u slučaju javnozdravstvenih hitnih slučajeva“ se kroz tri točke pojašnjava kako država u slučaju javnozdravstvenih slučajeva treba razvijati programe usmjerene na dijete i obitelj te povećati podršku kako bi se umanjio utjecaj socioekonomskog aspekta na djecu i obitelji koje su u riziku od odvajanja kao i na djecu bez roditeljske skrbi. Pritom je važno osigurati pristup svim zdravstvenim i psihološkim aspektima zdravstva kao i pristup socijalnoj zaštiti, inkluzivnim edukacijskim mogućnostima što uključuje i učenje na daljinu. Važno je da se u takvim javnozdravstvenim situacijama sustavi zaštite djece smatraju kao službe koje spašavaju živote te da se radnici socijalne službe smatraju kao radnici/e na prvoj crti. Također, obzirom na iskustvo s bolesti COVID-19 važno je učenje i razvijanje inovativnih praksi, a kako bi se podržala djeca te spriječilo njihovo izdvajanje iz obitelji.

Treći dio preporuka odnosi se na preporuke za sve donositelje odluka te je podijeljen u četiri sekcije A, B, C i D koje su zatim podijeljene u manje točke. Prva sekcija A naziva „Nacionalne institucije ljudskih prava“ govori o važnosti uspostavljanja mehanizama praćenja slučajeva kršenja prava djeteta iz alternativne skrbi, uključujući i podršku svima onima s iskustvom odrastanja u skrbi, a koji su u prošlosti doživjeli kršenje nekih od dječjih prava.

Druga sekcija B naziva „Organizacije civilnog društva i drugih aktera uključenih u neki od aspekata alternativne skrbi“ podijeljena je kroz tri točke. U prvoj točki naglašava se važnost i uloga organizacija civilnog društva i ostalih aktera koji bi zajedno sa državnom vlasti trebale raditi na prevenciji i razvijanju podrške cijelom sustavu, uključujući i raznim načinima za jačanje obitelji. Kroz ostale dvije točke naglašava se važnost i uloga organizacija civilnog

društva prilikom periodičnog izvještavanja država o stanju dječjih prava te se ističe njihova uloga u osiguravanju participacije dječjih branitelja prava djece. Pritom se ističe uključivanje djece s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi te podržavanje prilikom prijavljivanja kršenja njihovih prava.

Treća sekcija C naziva „Roditelji i osobe koje brinu o djeci“ ističe njihovu ulogu u suodlučivanju o djetetu te važnosti njihove međusobne podrške koja bi pomogla roditeljima i njihovoj djeci za lakše snalaženje u sustavu i smanjenju prekomjernog oslanjanja na alternativnu skrb. Također roditelji i osobe koje skrbe o djeci bi trebali podržavati djecu i mlade osobe da izražavaju njihove poglede na iskustvo odrastanja u skrbi i uzimati njihovo mišljenje u obzir.

Četvrta sekcija D naziva „Odbor za prava djeteta“ podijeljena je kroz dvije točke te se daju smjernice Odboru za prava djeteta u njegovu radu. Tako se ističe da bi Odbor za prava djeteta kroz njegovu ulogu trebao osigurati usmjeravanje država u poduzimanju praktičnih koraka za primjenu međunarodnih okvira za osiguravanje ljudskih prava uključujući i mjere za osnaživanje obitelji kako bi se spriječilo izdvajanje iz obitelji. Njihova uloga se ističe i u tome da izrade integrativan sustav dječje zaštite i strategije deinstitucionalizacije sa specifičnim vremenskim okvirom i adekvatnim budžetom. Nadalje napominje se važnost suradnje Odbora za prava djeteta sa svim ostalim relevantnim tijelima kako bi dobila i razmjenjivala znanja i primjere dobre prakse prema nekoliko područja: osnaživanje obitelji i pružanje podrške za skrb u kući, posebice za djecu s teškoćama u razvoju i djecu u siromaštvu, skrb o djeci tijekom migracija, skrb o djeci u izvanrednim okolnostima, uključujući i javnozdravstvene slučajeve, mehanizmi pravosuđa i odgovornosti, kvalitetna alternativna skrb, deinstitucionalizacija, reforme sustava skrbi i zaštite o djeci iz skrbi te transformacija sustava kroz fokus na financiranje.

Dakle, Preporuke za alternativnu skrb proizašle iz Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta UN-a 2021. godine su važan međunarodni dokument koji svojim smjericama može pomoći državama, UN-ovim tijelima te svim zainteresiranima dionicima u razvoju i poboljšanju praksi za djecu iz alternativne skrbi. Ovo je ujedno najsuvremeniji dokument UN-a za djecu iz alternativne skrbi koji je usvojen i temeljen na raspravama i savjetovanjima sa djecom i mladima iz alternativne skrbi te svim ostalim zainteresiranim dionicima koji djeluju u području alternativne skrbi.

Preporuke, kao i Rezolucija, prepoznaju važnost odrastanja u krugu obitelji te ističu nužnost ulaganja u programe podrške obiteljima, kako bi se u konačnici spriječilo izdvajanje djeteta iz njegove/zine biološke obitelji. Osim toga, preporukama se prepoznaje potrebna pomoć i podrška udomiteljima te stručnjacima koji rade s djecom i mladima iz alternativne skrbi uz osiguravanje financijskih ulaganja u sektor socijalne skrbi za djecu. Novost koju donosi ovaj dokument ističe se u dijelu u kojem se naglašava važnost prikupljanja podataka o skrbi za djecu, kao i djeci s teškoćama u razvoju koja izlaze iz skrbi, kako bi se takvi podaci mogli koristiti za razvoj politika. Ovo je izrazito važno jer se u Republici Hrvatskoj takvi podaci ne prikupljaju te bi takvi podaci uvelike pomogli u razvoju programa pomoći i podrške djeci i mladima iz skrbi u procesu izlaska iz skrbi. Naravno u procesu izlaska iz skrbi je važno sudjelovanje djece i mladih iz alternativne skrbi.

S obzirom na još uvijek ponegdje nepovoljnu epidemiološku situaciju i pandemiju bolesti COVID-19, koja je zahvatila cijeli svijet, kao i različite prirodne katastrofe koje su sve češće, potrebno je raditi na programima podrške i pomoći onim obiteljima u kojima djeci u takvim kriznim situacijama prijeti mogućnost izdvajanja iz obitelji. Posebno je važno osigurati pristup zdravstvenim i psihološkim aspektima zdravstva, pristup socijalnoj zaštiti i inkluzivnim edukacijskim mogućnostima. S obzirom na to da je funkcioniranje u cijelom svijetu trajno promijenjeno ovaj segment je posebno važan. Pritom se može postaviti pitanje kako primjerice ustanove i udomiteljske obitelji mogu poticati održavanje kontakta djeteta i njegove biološke obitelji, a u istom trenutku paziti na sigurnost i zdravlje radnika i ostale djece u ustanovi.

Posebna novost ovih preporuka, u odnosu na dosadašnje dokumente UN-a, jest poticanje uspostavljanja pravosuđa prilagođenog djeci te mladima koji su imali doticaj s alternativnom skrbi. Prepoznaje se odgovornost države ako je došlo do kršenja prava djeteta tijekom odrastanja u alternativnoj skrbi te mogućnost dobivanja materijalne i nematerijalne odštete. U tome bi trebalo raditi na aktivnoj participaciji i uključivanju djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi. Osim toga, potrebno je raditi na programima i edukaciji djece koja se nalaze u alternativnoj skrbi da mogu prepoznati i prijavljivati slučajeve kršenja dječjih prava. Ovo je veliki napredak, posebice naglašavajući odgovornost države, dajući djeci i mladima s iskustvom odrastanja u skrbi zaštitu koju do sada, u takvoj mjeri, nisu imali. No jednako tako se može postaviti pitanje odgovornosti i nadležnosti za takve postupke, kao što bi bilo dobro da su predloženi jasniji rokovi u kojima bi se takvi postupci trebali riješiti. Iako je pozitivno to da se prepoznaje aktivna uloga djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi u razvoju takvih politika, no ipak je trebalo jasnije definirati smjernice država kako ih uključiti u takve procese.

Također, postavlja se pitanje financiranja takvih postupaka, koji bi trebali biti dostupni te u potpunosti besplatni za djecu i mlade iz alternativne skrbi. No svakako ovo je veliki napredak i novina koja bi mogla dovesti do bolje zaštite djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi. U takve procese bi moglo uključiti i organizacije civilnog društva, pravobraniteljstvo za djecu te vanjske i neovisne organizacije kojima bi se djeca i mladi s iskustvom odrastanja u skrbi mogli lakše otvoriti i prijavljivati takve situacije.

Konačno, još jedna pozitivna stvar jest ta da se ovim dokumentom uključuju preporuke usmjerene prema Odboru za prava djeteta UN-a i definiranje njihove odgovornosti, koji zasigurno imaju veliku ulogu u promicanju i zagovaranju za prava djece iz alternativne skrbi. Uz to, Odbor za prava djece ima važnu ulogu, jer svaka država pristupnica, sukladno Konvenciji o pravima djeteta, mora podnositi periodična izvješća o stanju dječjih prava. Navedena periodična izvješća sadržavaju izvješća država u području obiteljskog okruženja i alternativne skrbi te bi trebalo uključiti i mjere koje su države poduzele, a koje su proizašle iz ovog dokumenta, iako on nije pravno obvezujući za države članice.

S obzirom na to da je svaka država članica obvezna podnositi periodično izvješće Odboru za prava djece UN-a, u nastavku rada će se analizirati dokument Zaključna razmatranja o kombiniranom petom i šestom periodično izvješću Republike Hrvatske, specifično za područje obiteljskog okruženja i alternativne skrbi.

2.4. PETO I ŠESTO PERIODIČNO IZVJEŠĆE REPUBLIKE HRVATSKE ODBORU ZA PRAVA DJETETA UJEDINJENIH NARODA

Sukladno Konvenciji o pravima djeteta svaka država pristupnica je dužna podnositi periodična izvješća o stanju dječjih prava. Periodično izvješće se podnosi Odboru za prava djeteta UN-a. Sukladno tome je Odbor za prava djeteta UN-a Republici Hrvatskoj uputio „Popis pitanja prije podnošenja objedinjenog petog i šestog periodičnog izvješća“. Nakon toga Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike je koordiniralo procesom prikupljanja podataka te je dana 30. travnja 2020. godine Vlada Republike Hrvatske prihvatila „Peto i šesto periodično izvješće Republike Hrvatske prema Konvenciji o pravima djeteta Ujedinjenih naroda“. Navedeno izvješće obuhvatilo je razdoblje od 2014. do 2018. godine. U navedenom izvješću se pojedini podaci odnose na izvještavanje o pravima djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi točnije od 38. do 40. stranice (Peto i šesto periodično izvješće Republike Hrvatske prema Konvenciji o pravima djeteta Ujedinjenih naroda 2020.). U navedenom

izvješću u najvećoj mjeri se odnosi na nekoliko važnijih dokumenata u ovom području a to su: Plan deinstitucionalizacije, transformacije te prevencije institucionalizacije 2018.– 2020. i Zakon o udomiteljstvu¹² koji je stupio na snagu 2019. godine. Osim navedenih dokumenata istaknuti su podaci o smanjenju broja djece u institucionalnom obliku skrbi, navedeni su podaci o transformaciji ustanova za pružanje skrbi o djeci te je navedena informacija o održavanju treninga za stručne radnike i udomitelje.

Odbor za prava djeteta Ujedinjenih naroda je raspravljao o Petom i šestom periodičnom izvješću Republike Hrvatske na 2608 i 2609 sjednici održanoj 19. i 20. svibnja, 2022. godine dok je konačno na 2630 sjednici održanoj 3. lipnja 2022. godine prihvatio dokument Zaključna razmatranja o kombiniranom petom i šestom periodičnom izvješću Hrvatske (UN 2022.). Dokument je u originalu napisan engleskim jezikom, sadrži 15 stranica i podijeljen je u četiri glavna poglavlja. U nastavku će glavni fokus biti na zabrinutost i preporuke u dokumentu u području alternativne skrbi koje se nalaze u člancima 27., 28. i 29. u trećem poglavlju pod podtočkom F naziva „Obiteljsko okruženje i alternativna skrb“. Podtočka F podijeljena je u tri dijela: Obiteljsko okruženje, Djeca lišena obiteljskog okruženja i Djeca zatvorenih roditelja.

U članku 27. državi Hrvatskoj se preporuča sljedeće:

- a) *„Preporuča se potreba da pravosudni sustav treba imati sudce specijalizirane za obiteljske slučajeve uz podršku stručnjaka za obiteljsko pravo;*
- b) *Potrebno je razvijanje sveobuhvatnog sustava socijalnih usluga na svim razinama koji bi pritom pokrivali univerzalne i specijalizirane usluge za obitelj i djecu, te proširiti usluge u zajednici i obitelji za djecu i obitelji u riziku, posebno u nerazvijenim i ruralnim regijama, putem obiteljskih centara i centara za socijalnu skrb;*
- c) *Centrima za socijalnu skrb treba osigurati odgovarajuće ljudske, financijske i tehničku podršku za učinkovito pružanje kvalitetnih usluga i učinkovit rad na slučajevima za djecu i obitelji u ranjivim situacijama;*
- d) *Trebalo bi razviti regulatorni okvir za ugovaranje socijalnih usluga nedržavnim pružateljima usluga za djecu i obitelji u riziku, što uključuje mehanizme procjene, praćenja i kontrole kvalitete kao i proračunska izdvajanja za posebne usluge;*
- e) *Potrebno je pojačati zakonodavne i političke mjere za poticanje očeva kako bi preuzeli svoju roditeljsku ulogu;*

¹² NN 115/18

- f) *Ojačati programe podrške roditeljstvu osmišljene za izgradnju roditeljskih vještina i kompetencija te razviti usluge u slučajevima teških razvoda te prilikom slučajeva odvajanja, kao i za olakšavanje kontakta na relaciji dijete-roditelj nakon razvoda i kada su djeca u skrbi;*
- g) *Promicati i osigurati pristup i provedbu plaćanja uzdržavanja za djecu.“*

U članku 28. se ističe spor proces deinstitutionalizacije u posljednjih deset godina i usmjerava se na primjenu Smjernica za alternativnu skrb o djeci uz preporuku da se unaprijedi sljedeće:

- a) *„Usvojiti jasnu strategiju za ubrzavanje deinstitutionalizacije djece, posebno djece s teškoćama u razvoju i djece mlađe od sedam godina uz jačanje razvoja relevantnih usluga u zajednici;*
- b) *Ubrzati deinstitutionalizaciju djece s problemima u ponašanju koji su smješteni u ustanove;*
- c) *Osigurati razne mogućnosti alternativne skrbi u obitelji i zajednici za djecu koja ne mogu ostati sa svojim obiteljima, uključujući raspodjelu dostatnih financijskih sredstva za udomiteljsku skrb;*
- d) *Proširiti i ojačati potporu sustavu udomiteljstva u svim regijama, posebno u urbanim područjima;*
- e) *U skladu sa Zakonom o udomiteljstvu iz 2018. godine potrebno je pružiti odgovarajuću podršku za specijalizirano udomiteljstvo djece s problemima u ponašanju, djece s težim smetnjama u razvoju i teško bolesne djece;*
- f) *Redovito pratiti i revidirati odluke o smještaju u ustanove i udomiteljstvo te olakšati ponovno spajanje djece s njihovim obiteljima kada je to moguće ili tražiti druge trajnije opcije;*
- g) *Razviti transparentne i učinkovite postupke usvajanja kako bi se osiguralo da je najvažniji najbolji interes djeteta te kada je to prikladno posvajanja treba odraditi bez nepotrebnog odgađanja.“*

U članku 29. preporuča se:

- a) *„Osiguravanje osobnih odnosa između djece i njihovih roditelja dok su u zatvoru, uključujući redovite posjete i pružanje odgovarajućih usluga i odgovarajuće podrške njihovim skrbnicima dok su roditelji su u zatvoru.“*

Dakle, Odbor za prava djeteta UN-a je u svojim zaključcima dao nekoliko prijedloga RH u segmentu razvoja alternativne skrbi za djecu. Iako se Izvješće RH odnosi na period od 2014.

do 2018. godine, može se zaključiti da su preporuke u velikoj mjeri aktualne i da uglavnom prate preporuke najnovijih dokumenata UN-a. Tako se RH preporuča razvoj sveobuhvatnijih socijalnih usluga na svim razinama za obitelj i djecu kao i proširivanje usluga u zajednici te potrebu za ojačavanje roditeljskih vještina. Jednako tako prepoznaje se važnost osiguravanja odgovarajućih sustava podrške Centrima za socijalnu skrb i djelatnicima/ama koji u tom sustavu rade. Potrebno je ubrzavanje procesa deinstitutionalizacije s posebnim naglaskom na procese deinstitutionalizacije za djecu s teškoćama u razvoju i djece s problemima u ponašanju te razvoj raznih mogućnosti alternativne skrbi u obitelji i zajednici. Prepoznaje se proširivanje sustava potpore udomiteljskim obiteljima, posebice onima u urbanim područjima.

Iako su prepoznata neka od područja alternativne skrbi za djecu na kojima bi Republika Hrvatska trebala raditi, ipak postoji nekoliko važnih područja, u skladu s novijim preporukama UN-a, na kojima bi RH trebala raditi. U novijim dokumentima UN-a naglasak je upravo na aktivnoj participaciji djece i mladih iz alternativne skrbi te stoga u ovom području postoji velika mogućnost napretka. Također, s obzirom na kompleksnost cjelokupnog sustava alternativne skrbi potrebno je raditi na međusektorskoj suradnji. Konačno, s obzirom na sve aktualnije rasprave u stručnoj javnosti, veliki je naglasak na proces izlaska djece i mladih iz alternativne skrbi. U skladu s tim u nastavku rada će se obraditi ova tri važna tematska područja.

3. AKTIVNO SUDJELOVANJE DJECE I MLADIH IZ ALTERNATIVNE SKRBI

Konvencija o pravima djeteta kroz članak 12. jasno propisuje dužnost države da osigura pravo djeteta na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose, a kada je dijete u stanju oblikovati svoje mišljenje. Posebice se propisuje da dijete mora biti saslušano u svakom sudbenom i upravnom postupku. Konvencija o pravima djeteta kao pravno obvezujući zakonski akt je zapravo temelj kojim se propisuje obaveza aktivnog sudjelovanja djeteta, odnosno mogućnost da dijete izrazi svoje mišljenje i bude partner odraslima prilikom donošenja odluka i politika za djecu. Pritom je upravo pitanje aktivne participacije djece toliko važno da doprinosi razvoju demokratskog funkcioniranja društva u cjelini (Trbović Koller 2005.). Kod aktivne participacije djece treba razmišljati o njihovoj informiranosti te o kvaliteti ravnoteže koliko će odrasli zaštititi dijete i koliko će ga stimulirati i ohrabrivati u njegovim razvojnim izazovima (Pećnik 2008.). Kada govorimo o najboljoj dobrobiti djece, upravo djeca i mladi trebaju biti aktivni sudionici procesa koji se na njih odnose. Oni zapravo imaju najviše informacija o resursima i poteškoćama s kojima se nose (Sladović Franz 2021.). Stoga aktivna participacija nije samo cilj već je i metoda postizanja cilja, kod koje sudjelovanje djece i mladih treba promatrati kao sadržaj pojedine intervencije (Mirosavljević i Maurović 2021.).

Rezolucija jasno naglašava važnost aktivne participacije djece u alternativnoj skrbi te se pojedinim člancima posebno propisuje način participacije djece. Tako se napominje da odvajanje djeteta od obitelji ne smije biti protiv djetetove volje, osim kada o tome ne odluče nadležna tijela i stručnjaci, a isključivo radi najboljeg interesa djeteta. Prilikom donošenja pojedinih mjera i pristupa djetetu, na individualnoj razini, potrebno je osigurati participaciju djeteta. Ističe se važnost i mogućnosti da djeca mogu prijavljivati slučajeve zlostavljanja, nasilja, iskorištavanja i ostalih briga. Pritom se pozivaju države da prilikom uspostavljanja raznih mehanizama oni budu sigurni, dobro diseminirani među djecom, prilagođeni i dostupni svoj djeci, a kojima bi bio cilj da djeca u alternativnoj skrbi ili njihovi predstavnici mogu tražiti savjetovanje ili prijaviti bilo kakav oblik nasilja djece kao i podnošenja žalbi u slučaju nasilja.

Dan opće rasprave Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda, koji se održao u rujnu 2021. godine sa središnjom temom „Dječja prava i alternativna skrb“, ističe aktivno sudjelovanje djece i mladih iz alternativne skrbi. Pritom je naglasak na tome da djeca i mladi iz alternativne tijekom odrastanja mogu iznositi svoja mišljenja i stavove. Osmišljavanje i provođenje

aktivnosti u sklopu Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta može biti smjernica kako djeca i mladi iz alternativne skrbi mogu sudjelovati u svim važnim pitanjima. U završnom izvještaju, odnosno u dijelu preporuka o aktivnom sudjelovanju djece i mladih iz alternativne skrbi se propisuje u točki naziva „Djeca, mladi, roditelji, pružatelji skrbi i svi ostali u alternativnoj skrbi trebaju dobiti podršku kako bi mogli dijeliti svoja iskustva i kako bi mogli aktivno i sigurno sudjelovati u sistemskoj reformi“. U tom dijelu je naglasak na osiguravanju mehanizama kako bi djeca i mladi mogli utjecati na izmjene javnih politika, a posebice u procesu deinstitutionalizacije. Potrebno je kontinuirano raditi na promociji dječjih prava djece i mladih osoba s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi kao što bi države trebale omogućiti sudjelovanje djece na njima razumljiv način.

Jednako tako Smjernice za alternativnu skrb propisuju obavezu država da dijete bude informirano o njegovu pravu da može podnositi žalbe sudu na odluke o smještaju te mu/joj se pruži potrebna pomoć. Nužno je osiguravanje mehanizama pomoću kojih djeca mogu uložiti žalbu ili izvještavati o problemima prilikom života u alternativnoj skrbi. U tom segmentu, osiguravanja takvih mehanizama, se posebno ističe važnost uključivanja mladih koji su izašli iz sustava alternativne skrbi i uvažavanja njihova mišljenja te uključivanja stručnih osoba u radu s mladima koji bi trebali poticati i voditi takve procese.

Zakon o socijalnoj skrbi¹³ člankom 7. opisuje načelo individualizacije te se u stavku 1. propisuje da se sve „*naknade i usluge u socijalnoj skrbi ostvaruju u skladu s individualnim potrebama i uz aktivno sudjelovanje korisnika*“. Zakon o udomiteljstvu¹⁴ u članku 3. propisuje kako se između ostalog načelo udomiteljstva u Republici Hrvatskoj provodi u skladu s određenim temeljnim načelima koje obuhvaćaju i uključenost korisnika. Također se člankom 7. propisuje kako „*Korisnik ima aktivnu ulogu u zadovoljavanju svojih potreba, a potrebne usluge mu osiguravaju međusobno povezani i koordinirani pružatelji usluga u lokalnoj zajednici.*“. U članku 53. kao neka od prava udomljenog djeteta napominje se da dijete ima pravo sudjelovati u odlukama koje utječu na njegov život. U istom članku se u 3. stavku propisuje mogućnost da „*Centar udomitelja može organizirati Vijeće udomljene djece i mladih na području svoje mjesne nadležnosti, koje promiče njihove interese i prava na obiteljski život i uključivanje u zajednicu, a Odlukom o organiziranju Vijeća udomljene djece i mladih određuje se njegov sastav te sadržaj i način rada.*“.

¹³ NN 18/20, 46/22, 119/22

¹⁴ NN 115/18, 18/22

Iako međunarodni i nacionalni dokumenti govore o važnosti sudjelovanja djece i mladih iz alternativne skrbi na razini Republike Hrvatske ne postoji nacionalno tijelo predstavnika ove skupine. U pojedinim ustanovama socijalne skrbi za djecu djeluju Vijeća korisnika te se Zakonom o udomiteljstvu propisuje mogućnost osnivanja Vijeća udomljene djece. No ne postoje nikakvi pokazatelji zakonom propisanih mehanizama aktivne participacije djece i mladih iz alternativne skrbi (Jeđud Borić 2017.).

Posljednjim Nacionalnim planom za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine se kroz „prioritet 2: Razvoj javnih politika za osiguravanje sustavne podrške unaprjeđenja kvalitete života djece i njihove sigurnosti, kako bi rasla i razvijala se u sigurnom i stabilnom okruženju“, specifičnije kroz „Posebni cilj 3.: Sudjelovanje djece u odlučivanju na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini“ planira provođenje mjere „Poticanje dječje participacije u djelovanju Vijeća korisnika kod pružatelja socijalne usluge smještaja za djecu i Vijeća udomljene djece i mladih.“ (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike 2022.).

Nadalje, Akcijskim planom za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2024. godine se kroz mjeru 4: „Poticanje dječje participacije u djelovanju Vijeća korisnika kod pružatelja socijalne usluge smještaja za djecu i Vijeća udomljene djece i mladih“ nastoji aktivno uključiti djecu u odlučivanje. Kao pokazatelje navedene mjere navodi se broj Vijeća korisnika, broj Vijeća udomljene djece i mladih te broj uključene djece u navedena vijeća (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike 2022.). Iako se navedenim Nacionalnim i Akcijskim planom za prava djece u narednom periodu planira poticanje participacije djece i mladih iz alternativne skrbi, zapravo nije jasno kakva će biti podrška djeci i mladima prilikom osnivanja i rada u vijećima korisnika i vijećima udomljene djece i mladih. Pokazatelji provedenih mjera su zapravo kvantitativnog tipa te se kroz navedenu mjeru može postaviti pitanje kvalitete aktivne participacije djece i mladih, a isto tako stvarnog glasa i utjecaja ove skupine djece i mladih na razvijanje lokalnih i nacionalnih politika, te je moguće da ostane izrazito mali. Zapravo niti u jednom tijelu prilikom izrade zakonskih i podzakonskih akata u području alternativne skrbi na nacionalnoj razini nisu uključena mišljenja djece i mladih.

Na nacionalnoj razini imamo tri tijela koje imaju zakonsku ulogu i mogućnost utjecaja na javne politike, a radi se o Savjetu za mlade Vlade Republike Hrvatske, Hrvatskom studentskom zboru te Nacionalnom vijeću učenika Republike Hrvatske. Također pri Uredu dječje pravobraniteljice djeluje Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu. Iako nema zakonske prepreke da

djeca i mladi iz alternativne skrbi sudjeluju kroz neko od navedenih tijela, zapravo je teško pretpostaviti kako će djeca i mladi iz alternativne skrbi biti članovi svakog od navedenog tijela. Zapravo se postavlja pitanje kako će u tom slučaju biti zagovarane potrebe ove posebno ranjive skupine prilikom donošenja važnih politika koje mogu imati indirektni utjecaj i na njih. Stoga je važno osmisliti i krenuti s razvojem nacionalnog tijela djece i mladih iz alternativne skrbi, kako bi mogli aktivno sudjelovati o svim pitanjima koja se odnose na kvalitetu alternativne skrbi na nacionalnoj razini. Osim osnivanja nacionalnog tijela djece i mladih iz alternativne skrbi važno je pružiti im edukaciju te podršku prilikom njihova djelovanja i rada. Osnivanjem Nacionalnog vijeća djece i mladih iz alternativne skrbi uvelike bi se moglo odgovoriti na potrebe djece i mladih iz alternativne skrbi u svim segmentima te bi dalo dodatnu snagu djeci i mladima iz alternativne skrbi za preuzimanje kasnije uloge aktivnih građana/ki.

3.1. NACIONALNO VIJEĆE DJECE I MLADIH IZ ALTERNATIVNE SKRBI

Nacionalno vijeće djece i mladih iz alternativne skrbi može djelovati kao nacionalno koordinativno tijelo Vijeća korisnika i Vijeća udomljene djece i mladih te biti savjetodavno tijelo Ministarstvu rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. Prvo je važno jasnije urediti ulogu Vijeća korisnika i Vijeća udomljene djece. Također može se dati dodatna uloga djeci i mladima u institucionalnom obliku skrbi na način da Vijeće korisnika imenuje predstavnika/icu u Upravno vijeće pojedine ustanove, a kako bi mogli jasnije zastupati interese djece i mladih. Pritom bi bilo važno da se članove Vijeća korisnika u ustanovama bira na izborima svakih dvije godine, a kako bi imali dodatnu legitimnost. Također pojedino Vijeće korisnika u nekoj ustanovi bi moglo birati svog predstavnika u Nacionalno vijeće djece i mladih iz alternativne skrbi. Osnivanje Vijeća udomljene djece i mladih je trenutno propisno Zakonom o udomiteljstvu te bi eventualno trebalo osnovati Vijeće udomljene djece i mladih na razini svake županije. Takvo tijelo bi isto tako moglo birati predstavnika/icu u Nacionalno vijeće djece i mladih iz alternativne skrbi. Važno je naglasiti da bi za sudjelovanje u navedenim tijelima svaki član/ica trebao dobiti financijsku potporu u obliku simbolične naknade za sudjelovanje na svakoj sjednici te bi trebao/la dobiti svu podršku kako bi mogao/la aktivnije sudjelovati. Vijeća korisnika i Vijeća udomljene djece bi trebali održavati sjednice na mjesečnoj razini dok bi na nacionalnoj razini bilo potrebno održavati sjednice minimalno svaka tri mjeseca, a po potrebi i češće. Od izuzetne važnosti bi bilo osigurati podršku i edukaciju djeci i mladima u njihovu radu te bi trebali imati osobu koja bi im mogla pomoći u radu ovog tijela. Sva

predložena tijela bi trebala biti autonomna u svom radu te se nikako ne bi smjelo miješati u rad tako osnovanih tijela.

Osim predstavnika pojedinog Vijeća korisnika i Vijeća udomljene djece i mladih, u Nacionalnom vijeću bi trebali sudjelovati i mladi koji su izašli iz sustava alternativne skrbi, a najkasnije do 26. godine života.

Uloga ovakvog nacionalnog tijela može biti: birati predstavnike djece i mladih iz alternativne skrbi u razna nacionalna tijela kao i radne skupine, donositi plan i program rada Nacionalnog vijeća djece i mladih iz alternativne skrbi, brinuti o kvaliteti života djece i mladih iz alternativne skrbi, predlagati nadležnim tijelima zakonske izmjene te davati komentare na prijedloge zakonskih propisa koji se tiču alternativne skrbi, poticati aktivnosti slobodnog vremena, davati prijedloge i mišljenja po svim pitanjima koja se odnose na djecu i mlade iz alternativne skrbi, sudjelovati u procjenama kvalitete alternativne skrbi, promicati i štiti prava djeteta te obavljati i druge poslove od interesa za djecu i mlade iz skrbi.

4. MEĐUSEKTORSKA SURADNJA KOJA ODGOVARA NA POTREBE DJECE I MLADIH IZ ALTERNATIVNE SKRBI

S obzirom na to da je potrebno osigurati sveobuhvatan sustav podrške i pomoći djeci i mladima iz alternativne skrbi nužna je komunikacija i suradnja različitih sektora. Važnost međusektorske suradnje ističe se Rezolucijom A/RES/74/133 kao i Preporukama za alternativnu skrb proizašle iz Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta UN-a 2021. godine, i to posebice između sustava skrbi za djecu, zdravstvenog, edukacijskog i pravosudnog sustava, kako bi se u konačnici dodatno osnažio sustav skrbi za djecu te kako bi se moglo pristupiti reformi sustava skrbi za djecu iz alternativne skrbi. Međuresorna suradnja je najsloženiji oblik suradnje, budući da uključuje profesionalnu i organizacijsku suradnju između različitih sektora i profesija (Axelsson i Axelsson 2006.). No upravo suradnjom različitih sektora te pristupa određenim izazovima iz različitih profesija može se sveobuhvatnije odgovoriti na potrebe pojedinih skupina.

U Republici Hrvatskoj ne postoji koordinativno tijelo koje specifično brine o djeci i mladima iz alternativne skrbi te koje bi imalo ulogu razvoja javnih politika za ovu posebno ranjivu skupinu društva. Iako u državi ne postoji takvo koordinativno tijelo u Republici Hrvatskoj imamo dva tijela sa sličnom zadaćom: Vijeće za djecu i Ured pravobranitelja za djecu. Vijeće za djecu je savjetodavno tijelo Vlade Republike Hrvatske koje djeluje pri Ministarstvu rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i koje se sastoji od 21 člana/ice predstavnika tijela državne uprave i ureda Vlade Republike Hrvatske, predstavnika znanstvenih i stručnih ustanova, predstavnika ustanova socijalne skrbi za djecu, predstavnika udruga na području zaštite i promicanja prava djece i predstavnika djece. Uz to predsjednik i zamjenik predsjednika Vijeća za djecu čine predstavnici nadležnog Ministarstva.¹⁵ Ured pravobraniteljice za djecu je osnovan 2003. godine te jednako tako ima ulogu da štiti, prati i promiče prava djeteta sukladno svim međunarodnim ugovorima i nacionalnim zakonima. Osim toga njegova uloga je i suradnja s tijelima javne vlasti, ustanovama, nevladinim i strukovnim udrugama te djecom kako bi u konačnici ostvarilo svoju ulogu zaštite, praćenja i promicanja prava djeteta. U posljednje dostupnom Strateškom planu Ured pravobraniteljice za djecu planiralo se održavanje 20 sastanaka i aktivno sudjelovanje s tijelima javne vlasti, ustanovama, nevladinim i strukovnim

¹⁵ Odluka o osnivanju Vijeća za djecu (NN 14/2021)

udrugama u 2022. godini, a kako bi ostvarilo cilj 1.2.3. Međuinstitucionalne i međunarodne suradnje (Ured Pravobranitelja za djecu Republike Hrvatske 2019.).

Analizom nacionalnih programa razvidno je kako ne postoji sustavna i sveobuhvatna briga o djeci i mladima iz alternativne skrbi, unatoč tome što postoji interes i želja da se razviju politike koje bi pomogle ovoj skupini. Zato je važno osnivanje Nacionalnog tijela koje bi za cilj imalo razvijanje i praćenje politika za djecu i mlade iz alternativne skrbi. Važno je da se takvo tijelo sastoji od svih predstavnika državne uprave i ureda Vlade Republike Hrvatske, predstavnika znanstvenih i stručnih ustanova, predstavnika ustanova socijalne skrbi za djecu, predstavnika udruga koji brinu o djeci iz alternativne skrbi, predstavnika udomitelja te predstavnika djece i mladih koji su trenutno u sustavu te predstavnika djece i mladih koji su izašli iz sustava alternativne skrbi. Uz to prilikom djelovanja ovakvog tijela je važno imati jasne određene ciljeve rada, definiranu nadležnost takvog tijela kao što je važno imati osobu koja bi koordinirala radom takvog nacionalnog tijela. Takvim načinom međusektorske suradnje bi se moglo urediti pitanje razmjene podataka o djetetu kao što bi se mogle izraditi jasne nacionalne ili specifične stručne smjernice koje se temelje na sadržaju Rezolucije, Preporuka za alternativnu skrb proizašle iz Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta UN-a 2021. godine i Smjernica za alternativnu skrb o djeci. U konačnici isključivo sudjelovanjem svih dionika i uz pouzdane statističke podatke je moguće razvijanje dugoročnih javnih politika za djecu i mlade iz alternativne skrbi, a što bi u konačnici trebao biti smjer kojim bi vlade trebale djelovati. Uz to, članovi ovakvog tijela bi trebali imati dugogodišnji mandat, odnosno mandat koji bi trajao minimalno šest godina, kako bi se u najvećoj mjeri izbjeglo bilo kakvo politiziranje, radi dobrobiti djece i mladih iz alternativne skrbi.

5. PRAVA DJECE NA KVALITETAN PROCES IZLASKA IZ ALTERNATIVNE SKRBI

Proces pripreme za izlazak adolescenata i mladih iz alternativne skrbi izuzetno je važan za svaku osobu te zahtijeva sustavan, sveobuhvatan i individualan pristup svakoj osobi. Pravovremena priprema za izlazak adolescenata i mladih iz alternativne skrbi jasno se naglašava u Rezoluciji A/RES/74/133, Preporukama za alternativnu skrb proizašle iz Dana opće rasprave Odbora za prava djeteta UN-a 2021. godine te Smjernicama za alternativnu skrb. Za svaku osobu iz alternativne skrbi je specifično da će u jednom trenutku izaći iz sustava alternativne skrbi te sustav na vrijeme treba pripremiti mladu osobu na život izvan sustava. Pritom je ovaj proces dodatno zahtjevan u slučajevima kada pojedina djeca i mladi odrastaju u sustavu veći dio svog života. No iako je proces izlaska iz skrbi specifičan za svakog adolescenta ili mladu osobu iz alternativne skrbi, ovo područje je i dalje zanemareno te se ovom području ne pridodaje velika važnost (Broad 2007.).

Iako bi se s pripremama djeteta za izlazak iz alternativne skrbi trebalo započeti od trenutka smještaja djeteta u alternativnu skrb, pojedini autori kao npr. (Cantwell, Gale, i dr. 2017.) ističu da bi proces izlaska iz skrbi trebao intenzivirati godinu do dvije prije izlaska i godinu do dvije nakon izlaska iz alternativne skrbi. Također proces izlaska iz alternativne skrbi u sebi sadrži potrebnu podršku prije izlaska kao što je potrebna podrška neposredno nakon izlaska iz skrbi te se navedeni procesi ne trebaju odvajati već gledati kao jednu cjelinu. Kada se počinje raditi s djecom i mladima na pripremama za izlazak iz skrbi mnogi stručnjaci često koriste pojam kako se radi na tome da se dijete ili mlada osoba „osamostali“. Autori priručnika „Okvirko“ (ur. Kusturin, Maglica i Makvić 2014.) ističu kako se u navedenom pojmu krije riječ „sam“ koja može slati poruku da bi se mlada osoba nakon izlaska iz skrbi trebala brinuti sama o sebi te da bi trebalo oprezno koristiti navedeni pojam. Prilikom pripremanja djeteta ili mlade osobe na izlazak iz skrbi potrebno je učiti djecu i mlade kako se svaka osoba priprema za suživot u zajednici te da ako netko traži pomoć to ne znači da osoba nije samostalna (Kusturin 2014.).

Kod mladih koji žive i odrastaju sa svojim roditeljima specifično je da se većina njih odvajaju od svojih roditelja ovisno o tome kada osjećaju da su spremni za takav korak, odnosno sukladno svojim željama i mogućnostima. U Republici Hrvatskoj mladi kao društvena skupina napuštaju mjesto stanovanja sa svojim roditeljima uglavnom tek nakon svoje 30-te godine (Gvozdanović, i dr., 2019.). No uobičajeno je da se proces odvajanja od svojih roditelja, kod većine mladih,

dogaća postepeno (Sladović Franz 2014.). Kod djece i mladih iz alternativne skrbi je specifično da se njihov proces odvajanja/izlaska iz alternativne skrbi i početak stambenog samostalnog života dogaća naglo, pod pritiskom i puno ranije od vršnjaka (Mednes, Johnson i Moslehudin 2011.), odnosno oni izlaze iz svog „doma“ najčešće prije ili oko 18. godine života (Sladović Franz 2017.).

Najčešći razlog ostanka mladih u roditeljskom domu je radi toga što si financijski ne mogu priuštiti da se odsele od roditelja (Potočnik 2017.), oslanjajući se na sebe i obiteljske resurse kako bi ostvarili svoje životne ambicije. Također mladi očekuju veću podršku roditelja nego društvene zajednice prilikom ostvarivanja ambicija u području obrazovanja, profesionalnih, stambenih, obiteljskih te drugih potreba i ambicija (Ilišin i Spajić Vrkaš 2017.). U usporedbi s njima, mladi iz alternativne skrbi moraju napustiti sustav alternativne skrbi te ovisiti o adekvatnoj podršci sustava prilikom pripreme te nakon izlaska iz sustava alternativne skrbi, ako ona postoji. Potrebno je istaknuti da su djeca koja odrastaju u institucionalnom obliku alternativne skrbi prepoznati kao skupina djece koja su izložena riziku od socijalne isključenosti i siromaštva (UNDP 2006.) te je vjerojatnost njihove isključenosti čak deset puta veća nego kod njihovih vršnjaka (Jackson i Saradev 2001.). Zato sustav treba pružiti adekvatan set individualne pomoći i podrške nakon izlaska mladih iz alternativne skrbi, a kako bi se što lakše prilagodili na život izvan sustava, kako bi ostvarili svoje životne ambicije te kako bi izbjegli rizik od socijalne isključenosti i siromaštva.

Prilikom osmišljavanja javnih politika za mlade nakon izlaska iz alternativne skrbi važno je promišljati da ponekad postoje razni razlozi ne primanja podrške kao što su: odbijanje traženja pomoći, mladi nemaju uspostavljen kontakt sa socijalnim radnicima, ili žele prekid bilo kakve povezanosti uz alternativnu skrb. Osim toga mladi iz alternativne skrbi u visokom postotku percipiraju kako su spremni za sve izazove koji ih očekuju nakon izlaska iz sustava te se suočavanjem sa stvarnim životom i izazovima taj postotak smanjuje (Sladović Franz 2014.). U nastavku će se prikazati mogući razvoj politika koje bi odgovorile na potrebe pružanja adekvatne podrške adolescentima i mladima koji su u postupku izlaska te procesu nakon izlaska iz alternativne skrbi.

Sukladno primarnim dokumentima analiziranim u ovom radu, prilikom razvoja politika za djecu i mlade u procesu pripreme za izlazak iz alternativne skrbi važno se voditi sljedećim aspektima; s pripremanjem za izlazak iz alternativne skrbi je važno početi što prije, u planiranju i donošenju odluka je nužno uključiti mladu osobu te pristupiti individualno svakom djetetu, a uz to je potrebno uključiti stručnu osobu koja će pomoći mladoj osobi neposredno prije i nakon

izlaska iz sustava alternativne skrbi da bude autonomna i integrirana u zajednici. Mladima je potrebno osigurati financijsku potporu, pristup zdravstvenim, socijalnim i pravnim uslugama, i dostupnosti psihološke pomoći. Potrebna je pomoć u području stanovanja, kontinuiranih mogućnosti obrazovanja, zapošljavanja uz poticanje privatnog i javnog sektora za zapošljavanje djece i mladih iz alternativne skrbi.

Prema autorima priručnika OkivrKO (ur. Kusturin, Maglica i Makvić 2014.) najveći naglasak prilikom pripreme djece i mladih za izlazak iz alternativne skrbi je u devet područja, odnosno devet kompetencija. Pritom su istaknuta sljedeća područja: zapošljavanje, financije, stanovanje, obrazovanje, zdravlje, praktične vještine, socijalna mreža i sustav podrške, slobodno vrijeme i uključenost u zajednici, osobni razvoj i ostalo.

5.1. KAKO SE NACIONALNIM DOKUMENTIMA PLANIRA RAZVOJ PODRŠKE DJECI I MLADIH U PROCESU IZLASKA IZ ALTERNATIVNE SKRBI ?

U Republici Hrvatskoj ne postoji sveobuhvatan i sustavan proces izlaska djece i mladih iz alternativne skrbi (Kusturin 2020.). Iako postoji mogućnost pružanja podrške mladima nakon izlaska iz alternativne skrbi kroz uslugu savjetovanja i pomaganja djeci i mladima nakon izlaska iz skrbi ona se koristi u maloj mjeri. Prema službenim podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u 2019. godini je sveukupno 21 dijete koristilo uslugu savjetovanja i pomaganja djeci i mladima nakon izlaska iz skrbi (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike 2020.) dok je u 2020. godini istu uslugu koristilo sveukupno 29 djece i mladih nakon izlaska iz skrbi (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike 2021.). Analizom nekoliko dokumenata, odnosno nacionalnih programa, u području djece i mladih u Republici Hrvatskoj, isto tako potvrđuje se kako tema sveobuhvatne podrške u procesu izlaska djece i mladih iz alternativne skrbi nije obuhvaćena. U Nacionalnom planu za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine tema pripreme i podrške u procesu izlaska djece i mladih iz alternativne skrbi se uopće ne spominje, niti se planiraju bilo kakve mjere u ovom području (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike 2022.).

Nadalje, u nacrtu Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2020. do 2024. godine u strateškom području socijalna uključenost spominju se mladi koji su u sustavu alternativne skrbi i mladi koji su izašli iz sustava alternativne skrbi. Pritom se u cilju 1. Osigurati uključivanje u društvo mladih u sustavu socijalne skrbi pod mjerom 2.4.4 naziva „Stvaranje poticajnog

okruženja za uključivanje u društvo mladih u sustavu socijalne skrbi“ predlaže nekoliko aktivnosti specifično za djecu i mlade alternativne skrbi. Predložena je mjera analize stanja i procjena potreba mladih koji su u sustavu alternativne skrbi i oni koji izlaze iz sustava alternativne skrbi. Nadalje u nacrtu dokumenta predložena je financijska podrška udrugama mladih i za mlade koje se u svom radu bave ovom skupinom mladih te je predložena aktivnost kontinuiranog informiranja udruga mladih i za mlade o inkluzivnom volontiranju mladih s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi. U pokazateljima ishoda se dodatno navode osigurana financijska sredstva za sufinanciranje autoškole i mjesečne putne karte za mlade s iskustvom alternativne skrbi (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku 2020.).

U Nacionalnom planu borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine, koji je podijeljen u devet dijelova, u podtočki 3.3.1. naziva „Socijalna skrb“ ističe se potreba za unapređenjem skrbi za mlade koji izlaze iz alternativne skrbi. Pritom se navodi da će se mjere pojedinih ranjivih skupina definirati u Nacionalnom planu razvoja socijalnih usluga (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike 2021.).

Nacionalnim planom razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine se u podtočki 3.2.4.6. specifičnije navodi kako mladi koji izlaze iz sustava skrbi imaju nisku razinu zapošljivosti. Navodi se potreba za sustavnim pristupom uz individualnu podršku u procesu traženja posla. Također ističe se važnost pružanja psihosocijalne podrške kao i podrške u jačanju socijalnih i životnih vještina te socijalnom uključivanju. Navodi se potreba za uvođenjem socijalnog mentorstva jer u centrima za socijalnu skrb nema zaposlenih stručnjaka kojima je posao uključivanje dugotrajno nezaposlenih radno sposobnih korisnika zajamčene minimalne naknade korisnika koji izlaze iz skrbi u svijet rada (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike 2021.).

Konačno, Akcijskim planom razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine u posebnom cilju 2. „Uvođenje novih usluga (socijalne inovacije) u mjeri 1. navodi se razvoj novih usluga, specifičnije kao aktivnost se navodi edukacija socijalnih mentora koji bi korisnicima pružali podršku prilikom prevladavanja nepovoljnih životnih prilika te pridonijeli boljoj integraciji korisnika u život zajednice (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne skrbi 2021.).

Dakle, međunarodnim dokumentima je jasno istaknuta nužnost razvoja javnih politika za djecu i mlade u procesu izlaska iz alternativne skrbi, no Republika Hrvatska nema jasan smjer takvih

politika. Parcijalno se prepoznaje važnost razvoja takvih politika kroz neke nacionalne planove koji su prethodno spomenuti, no oni ipak ne obuhvaćaju sustavan i sveobuhvatan pristup razvoju javnih politika za djecu i mlade u procesu izlaska iz alternativne skrbi. Razlog takvoj situaciji može biti u tome da ne postoji koordinativno tijelo ili službena osoba koja bi trebala ukazivati na potrebe djece i mladih u procesu izlaska iz skrbi te sukladno tome zagovarati razvijanje različitih programa podrške. Izlaskom iz sustava alternativne skrbi mladi uglavnom započinju živjeti samostalno, neki od njih se vraćaju u svoju obitelj, dok neki nastavljaju obrazovanje. Stoga se može reći da postoje tri pravca podrške i pomoći mladima nakon izlaska iz sustava alternativne skrbi.

Prvo, dio se odnosi na pomoć i podršku mladima koji počinju živjeti samostalno uz zapošljavanje. Zatim je drugi pravac pomoći i podrške mladima koji počinju živjeti samostalno i nastavljaju obrazovanje, dok je treći pravac pomoć i podrška djeci i mladima koji se vraćaju u svoju obitelj (Sladović Franz 2014.). Prilikom osmišljavanja i razvoja sveobuhvatnih javnih politika u procesu izlaska djece i mladih iz alternativne skrbi trebalo bi se uzimati u obzir individualnost, rodnu perspektivu, kulturni aspekt, aktivnu participaciju djece i mladih te da se razvoj takvih politika temelji na znanosti te relevantnim dokazima. Zato je važno uzimati u obzir mišljenje akademske zajednice, stručnjaka koji rade direktno sa djecom i mladima, udomitelja/ca, organizacija civilnog društva te djece i mladih s iskustvom odrastanja u skrbi. Ranije je navedeno kako je s procesom izlaska iz alternativne skrbi važno započeti što je prije moguće te je taj proces potrebno intenzivirati godinu do dvije prije i godinu do dvije nakon izlaska. Pritom je od početka dolaska djeteta u alternativnu skrb važno raditi na razvijanju otpornosti, pozitivnog osjećaja identiteta, emocionalne stabilnosti te razvoj praktičnih vještina i znanja svake osobe individualno (Stein 2009.; prema Sladović Franz 2014.).

Također izrazito je važno zakonom propisati obavezu izrade individualnog Plana izlaska iz skrbi koji bi se trebao raditi zajednički sa djetetom, socijalnim radnikom/com, stručnjacima u ulozi osobnog mentora/ice koji će pružati podršku djetetu u procesu prije i nakon izlaska iz skrbi, djetetovim odgajateljkom/icom. Isto tako je potrebno, prema potrebi, uključiti djetetu važne osobe te ukoliko se radi o djetetu koje odrasta u udomiteljskoj obitelji, onda je važno uključiti i udomitelje. Osim toga, važno je osigurati odgovarajuću ljudsku, financijsku te tehničku podršku za učinkovito pružanje kvalitetnih usluga i učinkovit rad u Centrima za

socijalnu skrb¹⁶, a što se ističe u mišljenju Odbora za prava djece na posljednje podneseno periodično izvješće Republike Hrvatske.

Također novim Zakonom o socijalnoj skrbi¹⁷ osnovana je nova usluga socijalnog mentorstva koja bi trebala pomoći dugotrajno nezaposlenima te ostalim ranjivim skupinama da lakše pronađu posao kao što bi navedena osoba trebala pomoći ranjivim skupinama da se lakše uključe u društvo (Ministarsvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike 2022.).

Osim direktnog rada s djecom i mladima oko razvijanja njihovih kompetencija potrebnih za što uspješniji proces izlaska iz skrbi u nastavku rada će se dati prijedlog u području razvijanja javnih politika u četiri područja: stanovanje, zapošljavanje, obrazovanje i zdravstvo.

5.2. STANOVANJE

Stanovanje, odnosno sigurno mjesto za život, kao jedno od osnovnih ljudskih potreba, izrazito je važno za razvoj svake osobe, posebice za mlade koji izlaze iz sustava socijalne skrbi. Važno je osigurati nekoliko oblika pomoći i podrške mladima nakon izlaska iz sustava koje bi odgovarale na njihove individualne potrebe. Zakonom o socijalnoj skrbi (2022.) u članku 106. i 107. propisana je usluga organiziranog stanovanja, a koju bi mogli koristiti i mladi nakon izlaska iz alternativne mogli, najduže do 26. godine. Ovo je zasigurno jedan veliki iskorak, no mladima nakon izlaska iz alternativne skrbi je potrebno osigurati i druge oblike pomoći. Moguće je sufinancirati stanarinu mladima nakon izlaska iz skrbi, kao što se može osigurati financijska podrška u smislu plaćanja prvih nekoliko stanarina i pologa prilikom prvog useljenja, sve dok osoba aktivno tražeći ne pronađe posao i samostalno može podmiriti troškove stanovanja. Osim toga potrebno je osigurati sufinanciranje i plaćanje stanarine u kriznim situacijama u životu osoba s iskustvom odrastanja u skrbi kao što je npr. otkaz ugovora o radu, neisplata plaće od strane poslodavca, u slučaju dugotrajne bolesti, razvoda braka, elementarnih nepogoda, završetka studija i sl. Trebalo bi na razini države intenzivirati izgradnju javnih stanova s prednošću davanja u najam takvih stanova mladima nakon izlaska iz alternativne skrbi. Nadalje, moglo bi se osigurati da u slučaju da osobe s iskustvom odrastanja u skrbi odluče na korištenje državno subvencioniranje stambenih kredita putem APN-a imaju pravo prednosti dobivanja istoga te da država u potpunosti sufinancira dio kamate stambenog kredita. Također trebalo bi omogućiti da osobe nakon izlaska iz alternativne skrbi mogu dobiti na korištenje ili

¹⁶ Od 17. 11.2022. godine, sukladno Statutu Hrvatskog zavoda za socijalni rad (NN 134/2022), Centri za socijalnu skrb su preimenovani u Područne urede Hrvatskog zavoda za socijalni rad.

¹⁷ NN 18/22, 46/22, 119/22

povoljnije kupiti stanove u vlasništvu Republike Hrvatske. Konačno osobama nakon izlaska iz skrbi, a u slučajevima nasljeđivanja nekretnina, bi se mogla dati financijska potpora kako bi se eventualna nekretnina koju posjeduju mogla obnoviti za stanovanje, u slučajevima da je ista u derutnom stanju.

5.3. ZAPOŠLJAVANJE

Zapošljavanje mladih nakon izlaska iz alternativne skrbi prepoznato je Nacionalnim planom razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine. No niti jedan nacionalni ili akcijski plan ne propisuje mjere koje bi doista odgovorile na potrebe mladih iz alternativne skrbi u ovom segmentu. Uz stanovanje, zapošljavanje je izuzetno važno područje sigurnosti i stabilnosti svake osobe, posebice onih koji tako rano u svom životu počinju samostalan život. Socijalni mentor trebao bi imati ulogu pomoći i podrške mladoj osobi prilikom traženje posla te upoznavanja sa tržištem rada. Osim toga socijalni mentor može pomoći mladima s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi i tijekom obavljanja određenog posla te im biti podrška u eventualnim kriznim situacijama. Prilikom planiranja izlaska mlade osobe iz alternativne skrbi, poželjno je da se mlada osoba poveže s predstavnicima Zavoda za zapošljavanje kao i predstavnicima u Centru za informiranje i savjetovanje o karijeri – CISOK. Na navedenim mjestima može saznati osnovne informacije o traženju posla, sudjelovati na pojedinim radionicama i edukacijama kao što može dobiti individualno savjetovanje. Upoznavanjem s mjerama aktivne politike zapošljavanja bi se mladi nakon izlaska iz alternativne skrbi mogli izboriti za eventualno zaposlenje putem neke od mjera. Država kontinuirano treba osmišljavati zajedno sa svim dionicima i mladima s iskustvom odrastanja u skrbi razne politike zapošljavanja te može utjecati na razvijanje programa zapošljavanja mladih nakon izlaska iz alternativne skrbi u javnom sektoru. Pritom je važno usmjeriti kampanje informiranja poslodavaca o destigmatizaciji mladih koji su odrastali u alternativnoj skrbi kao i pozadine s kojima se ovi mladi moraju nositi. Također važno je omogućiti i poslodavcima podršku u slučajevima kada zapošljavaju mlade iz alternativne skrbi. Nadalje, potrebno je poticati na lokalnoj i nacionalnoj razini povezivanje poslodavaca s mladima iz alternativne skrbi. Uz to, važna je uloga sindikata koji bi kroz svoje programe mogli dodatno educirati mlade iz alternativne skrbi o njihovim radničkim pravima te isto tako osmisliti programe kojima bi mladima do određene godine osiguravali umanjenu članarinu, a kako bi imali pristup besplatnoj pravnoj pomoći, ako im ikada bude potrebna.

5.4. OBRAZOVANJE

Obrazovne politike omogućuju stjecanje dodatnih znanja i vještina koje mladima kasnije mogu pružiti bolje plaćene i sigurnije poslove. Sustav školstva, od primarnog do tercijarnog obrazovanja, trebao bi prepoznati ovu posebno ranjivu skupinu djece i mladih te odgovoriti na specifične nepovoljne okolnosti s kojima se susreću djeca i mladi iz alternativne skrbi (Sladović, Branica i Urbanc 2017.). Osim toga obrazovanje može poslužiti kao zaštitni faktor mladima nakon izlaska iz sustava alternativne skrbi. Iz tog razloga je vrlo važno osigurati različite oblike financijske podrške kao i besplatne edukativne programe cjeloživotnog obrazovanja. Za mlade s iskustvom odrastanja u skrbi sa završenom trogodišnjom srednjom školom važno je osigurati mogućnost besplatnog doškoloavanja radi stjecanja višeg stupnja naobrazbe, kao što je važno osigurati financijska sredstva za besplatno pohađanje programa prekvalifikacije i/ili programa učenja stranih jezika. Pritom je važno osigurati da se ovakva mjera može koristiti u bilo kojem trenutku njihova života.

U području visokog obrazovanja, kojeg nastavlja manji broj mladih nakon izlaska iz alternativne skrbi, postoji nekoliko oblika podrške koje mladi mogu koristiti. Mladi iz alternativne skrbi navedeni su kao jedna od podzastupljenih ranjivih skupina u visokom obrazovanju (Nacionalna skupina za unapređenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja 2016.). Najčešći oblik financijske podrške odnosi se na Naknadu za redovito studiranje sukladno članku 48. Zakona o socijalnoj skrbi. Pritom je novim Zakonom korištenje mjere omogućeno i mladima koji nakon izlaska iz alternativne skrbi upisuju redovne i izvanredne studije, a najkasnije do 26. godine života. Jedina negativna strana ove mjere, koju je nužno promijeniti, jest ta da sukladno članku 48. stavak 3. Zakona o socijalnoj skrbi zahtjev za korištenje ove mjere se može podnijeti do godine dana od dana prestanka prava na uslugu smještaja odnosno organiziranog stanovanja. Ovakva mjera trebala bi biti mladima iz skrbi dostupna do nekog perioda života, iako bi najpravednije bilo da se ova mjera može koristiti u bilo kojem trenutku njihova života. Država bi zapravo na taj način poticala uključivanje i završavanje visokog obrazovanja, a samim time i bolje prilike na tržištu rada. Uz to, tijekom studiranja se mladi iz alternativne skrbi susreću s brojnim poteškoćama, te bi im država, kao njihov „institucionalni“ roditelj, trebala osigurati podršku (Urbanc, Sladović Franz i Branica 2018.). Nadalje, u području visokog obrazovanja svako visoko učilište za sebe može donositi pojedine mjere koje bi za cilj imale podršku i pomoć mladima uz alternativne skrbi. Rektorski zbor je na svojoj 9. sjednici održanoj 6. svibnja 2022. godine donio Odluku kojom pojedine

skupine studenata mogu upisati studij izvan kvote uz uvjet da su pritom zadovoljeni svi uvjeti upisa na pojedini studijski program. U navedenu skupinu su uključeni i mladi iz alternativne skrbi. Također ista Preporuka preporuča i ostale mjere pomoći mladima iz alternativne skrbi kao što je plaćanje školarine za izvanredne studente/ice maksimalno do 50%, pomoć u osiguravanju smještaja i olakšavanja upisa na studijske programe te smanjenje praga za plaćanje participacije u troškovima studija na 30 ECTS bodova za redovite studente/ice (Rektorski zbor Republike Hrvatske 2022.) Kako je Rektorski zbor Republike Hrvatske predstavničko tijelo rektora/ica javnih i privatnih sveučilišta bilo bi dobro da se ista ovakva preporuka donese i na razini Vijeća veleučilišta i visokih škola Republike Hrvatske. Potrebno je osigurati veće iznose i veći broj stipendija za mlade s iskustvom alternativne skrbi koje dodjeljuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Pritom je nužno osigurati da se stipendije počnu isplaćivati što ranije obzirom da iste sa isplatama krenu tek nekoliko mjeseci nakon početka akademske godine. Visoka učilišta bi kroz svoje programe trebali razvijati mentorske programe kao i oblike pomoći studenta mentora. Smještaj studenata/ica u studentskim domovima osiguran je za redovne studente/ice dok bi se trebalo razmisliti o mogućnosti smještaja i studenata s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi na izvanrednim studijima (Ministarstvo znanosti i obrazovanja 2019.).

5.5. ZDRAVSTVO

Pristup zdravstvenim uslugama je za svaku osobu u Republici Hrvatskoj osiguran kroz osnovno zdravstveno osiguranje. Pritom svaka osoba mora imati pristup uslugama za njihovo fizičko i mentalno zdravlje. U procesu planiranja izlaska mlade osobe iz alternativne skrbi potrebno je razmišljati o ovom segmentu te zajedno s mladom osobom planirati za koje zdravstvene usluge se treba javiti kojem specijalistu. U individualnom planu izlaska iz skrbi potrebno je da mladi znaju informaciju tko im je liječnik/ca obiteljske medicine, tko je njihov stomatolog/inja te kod djevojaka tko je njihov ginekolog/inja. Također, važno je da mlada osoba zna da bi bilo dobro plaćati dopunsko osiguranje nakon završetka školovanja i ovisno o tome je li osoba nezaposlena/zaposlena i sl. U slučaju da mlada osoba s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi nije zaposlena i nema financijskih sredstava za plaćanje dopunskog zdravstvenog osiguranja kao niti financijskih sredstava za dodatno participiranje prilikom kupnje lijekova i sl. važno je razmišljati o programima financijske pomoći, kako bi u bilo kojem trenutku imali pristup zdravstvenim uslugama. U slučaju da mlada osoba planira nastavak života dalje od mjesta gdje je bila smještena u neki od oblika alternativne skrbi, važno je da zajedno sa

stručnjacima s kojima mlada osoba radi na individualnom planu izlaska iz skrbi, pronade liječnika/cu obiteljske medicine, stomatologa i prema potrebi ginekologa/inju u mjestu gdje osoba planira živjeti. Također razmišljajući o zdravlju važno je mlade educirati o važnosti fizičkog i mentalnog zdravlja za svaku osobu te bi države trebale omogućiti mladima iz skrbi besplatan pristup takvim uslugama.

6. ZAKLJUČAK

Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih naroda po prvi put u povijesti je svojim odredbama sustavno uredila područje prava djece. O njezinoj važnosti govori činjenica da su je ratificirale gotovo sve države svijeta, osim Sjedinjenih Američkih Država. Međunarodna zajednica je tako stavila naglasak na zaštitu djece diljem svijeta kroz definiranje njihovih prava. Konvencija naglašava ulogu i odrastanje djeteta u krugu svoje biološke obitelji, dok god je to u najboljem interesu djeteta. No kada to nije moguće preporuča se izdvajanje djeteta iz biološke obitelji te smještaj u neki od oblika alternativne skrbi, isključivo radi dobrobiti djeteta. Djeca koja odrastaju u alternativnoj skrbi radi svih svojih specifičnosti pripadaju u jednu od najranjivijih skupina djece, što prepoznaje i Konvencija, te države trebaju uložiti posebne napore kako bi ih zaštitili i pružili im mogućnost što kvalitetnijeg odrastanja. Ujedno se Konvencijom omogućava sudjelovanje djece u svim pitanjima koja se na njih odnose, a to se odnosi i na sudjelovanje djece i mladih iz alternativne skrbi u svim pitanjima koja se na njih odnose.

Trideset godina od dana donošenja Konvencije o pravima djece, točnije 2019. godine, Glavna Skupština Ujedinjenih naroda je usvojila Rezoluciju A/RES/74/133. To je ujedno prvi puta u povijesti Ujedinjenih naroda da je usvojena rezolucija koja se specifično bavi djecom bez roditeljske skrbi. Usvajanjem navedene Rezolucije napravljen je veliki korak ka unaprjeđenju politika za ovu posebno ranjivu skupinu djece. Iako dokument nije pravno obvezujući za države članice, on ipak ima svoju važnu ulogu u međunarodnoj zajednici i borbi za unaprjeđenje položaja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Nedugo nakon toga, u rujnu 2021. godine je održan virtualni Dan opće rasprave Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda. Tema sastanka Odbora za prava djeteta UN-a bila je „Dječja prava i alternativna skrb“. Na kraju događaja izrađen je završni izvještaj, u sklopu kojeg su izrađene Preporuke za alternativnu skrb proizašle iz pripremnih procesa prije Dana opće rasprave. U ovom radu su analizirana navedena dva dokumenta s obzirom na to da su oni trenutno najrecentniji dokumenti UN-a koji se bave pitanjem djece i mladih iz alternativne skrbi.

Analizirajući najnovije dokumente Ujedinjenih naroda, u području zaštite djece i mladih u alternativnoj skrbi, vrlo jasno se naglašava uspostavljanje snažnije podrške države u osmišljavanju programa pomoći i podrške biološkim obiteljima te edukacijama o pozitivnom roditeljstvu. Pritom se u usporedbi s dosadašnjim dokumentima usmjerava države na zatvaranje institucionalnog oblika skrbi te osiguravanje što kvalitetnije alternativne skrbi u kojoj će dijete

imati maksimalnu pomoć i podršku sustava, kako bi moglo ostvariti svoj maksimalni potencijal. Jednako tako država treba osigurati razne programe podrške stručnjacima koji rade s djecom iz alternativne skrbi, kako bi oni mogli pružati što kvalitetniju skrb za djecu. Također pozivaju se države da više financiraju sektor socijalne skrbi i zaštite djece i obitelji.

Naglašen je pristup raznim podskupinama djece iz alternativne skrbi, kao što su djeca s teškoćama u razvoju, djeca u sukobu sa zakonom, djeca bez pratnje, djeca migranti i sl. S obzirom na trenutnu nepovoljnu situaciju u svijetu što se tiče ratova, prirodnih katastrofa i migracija naglašava se važnost uspostavljanja mehanizama pomoći ovim skupinama djece koji su bez roditelja te uspostavljanja suradnje između raznih dionika s ciljem ponovne reintegracije s obitelji, ako je to u najboljem interesu djeteta. Također, s obzirom na pandemiju bolesti COVID-19 usmjeravaju se države da osmišljavaju programe javnozdravstvene zaštite djece iz alternativne skrbi u takvim situacijama.

Dokumentima se izrazito naglašava važnost individualiziranog pristupa svakom djetetu te osiguravanja programa pomoći i podrške pojedinom djetetu. Kako bi se donosile što kvalitetnije javne politike potrebno je sustavno i kvalitetno prikupljanje podataka, a posebno kada se radi o djeci koja napuštaju sustav alternativne skrbi za djecu. Pritom je važno poticati međuresornu suradnju svih dionika koji se bave djecom iz alternativne skrbi i koja je od iznimne važnosti.

Pozornost dokumenata, posebice u setu sveobuhvatnih preporuka proizašlih iz Dana opće rasprave 2021. godine, jest u poticanju što aktivnije participacije djece i mladih iz alternativne skrbi. Osim toga, preporuča se uključivanje te poticanje aktivne participacije mladih koji su već izašli iz sustava alternativne skrbi. Dijete bi trebalo sudjelovati kod svih postupaka i donošenja odluka koje se odnose na njega/u, osim kada je to protivno njegovoj/zinoj dobrobiti.

Kao posebna novost spominje se uspostavljanje mehanizama prijavljivanja zlostavljanja, zanemarivanja, kršenja dječjih prava i sl. od strane djece prilikom života u alternativnoj skrbi te uspostavljanje odgovornosti države u takvim slučajevima kršenja dječjih prava. Pri tome bi trebalo omogućiti materijalnu ili nematerijalnu odštetu djeci u slučaju takvih kršenja prava djece.

Također dokumentima se nastoji potaknuti države članice da osmisle programe podrške mladima koji se nalaze u procesu izlaska iz alternativne skrbi, a što uključuje i podršku nakon izlaska iz alternativne skrbi.

Obzirom na preporuke od strane Ujedinjenih naroda za razvoj politika za djecu i mlade iz alternativne skrbi te sve aktualnijih rasprava u stručnim krugovima, u radu se dao poseban osvrt s prijedlogom razvoja nacionalnih politika u tri područja - razvoj aktivne participacije djece i mladih iz alternativne skrbi, međusektorska suradnja i priprema za izlazak iz alternativne skrbi.

Kako se u svim dokumentima posebna pozornost daje razvijanju aktivne participacije djece i mladih iz alternativne skrbi, u radu se predlaže osnivanje Nacionalnog vijeća djece i mladih iz alternativne skrbi kao i osnivanje lokalnih Vijeća korisnika i Vijeća udomitelja djece i mladih. Osnivanjem i osnaživanjem djelovanja navedenih tijela osnažilo bi se djecu i mlade iz alternativne skrbi te bi im se pružila mogućnost direktnog utjecaja na mijenjanje i razvoj nacionalnih i lokalnih politika u području alternativne skrbi. Osim toga osnažilo bi ih se za kasnije preuzimanje aktivnije uloge kao građana/ki u društvo.

No da bi se razvoj politika za djecu i mlade iz alternativne skrbi mogao kvalitetno razvijati te kako bi se ovom području pristupilo na sveobuhvatan način, u drugom području se analizira i predlaže razvoj međusektorske suradnje na nacionalnoj razini. Predlaže se osnivanje Nacionalnog tijela s dužim mandatom, koje bi činili svi dionici u području alternativne skrbi te koji bi sukladno svojim ekspertizama mogli razvijati i pratiti razvoj takvih dugoročnih politika za djecu i mlade iz alternativne skrbi te kako bi mogli jasnije sugerirati sveobuhvatnije politike i mjere za djecu i mlade iz alternativne skrbi.

Treće područje koje se analiziralo je kvaliteta procesa izlaska djece i mladih iz alternativne skrbi koji je još uvijek zakonski nedovoljno reguliran, odnosno zakonski propisi ne definiraju specifičnosti sveobuhvatne pripreme djece i mladih na izlazak iz alternativne skrbi te podršku nakon izlaska iz alternativne skrbi. Također nacionalni i akcijski planovi sporadično prepoznaju ovu skupinu kao posebno ranjivu, ali ne pristupaju rješavanju problema na sveobuhvatan način. U radu se navodi kako je razvoj politika u ovom području potrebno posebno usmjeriti na četiri glavna područja: stanovanje, zapošljavanje, obrazovanje i zdravstvo.

Ujedinjeni narodi kroz svoje najrecentnije dokumente u području djece i mladih iz alternativne skrbi daju jasnu smjernicu kako bi nacionalne vlade trebale razvijati politike za ovu posebno ranjivu skupinu. Donošenjem Rezolucije A/RES/74/133 te set sveobuhvatnih Preporuka s Dana opće rasprave poseban naglasak je stavljen na razvoj politika za i sa djecom i mladima iz alternativne skrbi. Nacionalno zakonodavstvo trebalo bi pratiti navedene smjernice u što većoj mjeri, pritom aktivirati sve resurse, stručnjake te djecu i mlade kako bi se razvijanjem novih dugoročnih politika odgovorilo na potrebe ove posebno ranjive skupine društva.

7. LITERATURA

- Ajduković, M, J Matančević, i I Rimac. 2017. »Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka: učinci i mogućnost djelovanja.« *Ljetopis socijalnog rada* 24 (2): 277-308.
- Arat, Zehra F. Kabasakal. 2002. »Analyzing Child Labor as a Human Right issue: Its Causes, Aggravating Policies and Alternative Proposals.« *Human Rights Quarterly*, Veljača: 177-204.
- Axelsson, R, i S. B Axelsson. 2006. »Integration and collaboration in public health—a conceptual framework.« *The International journal of health planning and management*, 21(1), 75-88.
- Berens, A. E., i C. A Nelson. 2015. »The science of early adversity: is there a role for large institutions in the care of vulnerable children?« *The Lancet* (386(9991)): 388-398.
- Better Care Network. 2021. »Background Document: Expert meeting on the right to alternative care and family-based care for children without parental care.« Pokušaj pristupa 13. 03 2023. <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/2021-09/DGD%20Background%20Document%20English%20FINALC.pdf>.
- Broad, B. 2007. »Care leavers in transition.« Leicester: De Montfort University.
- Cantwell, N, C Gale, R Mangan, G Rask, i F Treyvaud Nemtzov. 2017. *Prepare for living care: Practice guidance*. Innsbruck: SOS Childrens Villages International, CELCIS.
- Cantwell, N, J Davidson, S Elsley, I Milligan, i N Quinn. 2013. »Moving Forward: Implementing the United Nations Guidelines for the Alternative Care of Children.«
- Cantwell, Nigel, Jennifer Davidson, Susan Elsley, i Ian Milligan. 2012. *Moving Forward: Implementing the 'Guidelines for the Alternative Care of Children'*. Centre for Excellence for Looked After Children in Scotland.
- Gvozdanović, A, V Ilišin, M Adamović, D Potočnik, N Baketa, i M Kovačić. 2019. *Istraživanje mladih u Hrvatskoj 2018./2019*. Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Hrabar, Dubravka. 2016. »Uvod u prava djece.« U *Prava djece-multidisciplinarni pristup*, 13-37. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Ilišin, V, i V Spajić Vrkaš. 2017. »Uvod: konceptulani okvir istraživanja.« U *Generacija osujećenih mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*, autor V ur. Ilišin i V Spajić Vrkaš, 11-27. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Jackson, S., i D. Saradev. 2001. *Better Education, Better Futures: research, practice and the views of young people in care*. Ilford: Bernardo's.
- Jeđud Borić, I. 2017. »Participacija djece iz ranjivih skupina.« U *Poštujmo, uključimo, uvažimo - Analiza stanja dječje participacije u Hrvatskoj*, autor I Jeđud Borić, A Miroslavljević, N Koller-Trbović, A Širanović, S Car i B. Kušević, 89-90. Zagreb: UNICEF.
- Kusturin, S. 2020. *Kvaliteta života mladih nakon iskustva institucionalne skrbi*. Zagreb: Doktorski rad: Pravni fakultet Studijski centar socijalnog rada.

- Kusturin, S. 2014. »OkvirKO-ov Okvir.« U *OkvirKO–Priručnik za osnaživanje mladih u procesu izlaska iz alternativnih oblika skrbi*, autor S., Maglica, T., & Makvić, K. Kusturin, 13. Zagreb: Udruga "Igra", SOS Dječje selo Hrvatska, Dječji dom "Maestral".
- Mednes, P, G Johnson, i B. Moslehudin. 2011. »Effectively preparing young people to transition from out-of-home care.« *Family Matters*, 61-70.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. 2022. »Akcijski plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2024. godine.« Zagreb.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. 2020. »Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2019. godini.« Zagreb.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. 2021. »Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2020. godini.« Zagreb.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. 2021. »Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine.« Zagreb.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. 2022. »Nacionalni plan za prava djece u republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine.« Zagreb.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. 2021. »Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine.« Zagreb.
- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. 2022. *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2021. godini.* Zagreb: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. 2020. »Nacrt Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2020. do 2024. godine.« 21. siječanj. Pokušaj pristupa 27.. rujna 2022. <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=13290>.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. »Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava redovitih studenata na subvencionirano stanovanje.« 28.. lipnja.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. 2022. *Ministar Marin Piletić i potpredsjednica Europske komisije Dubravka Šuica svečano uručili certifikate za socijalnog mentora.* 07.. srpanj. <https://mrosp.gov.hr/vijesti/ministar-marin-piletic-i-potpredsjednica-europske-komisije-dubravka-suica-svecano-urucili-certifikate-za-socijalnog-mentora/12759>.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne skrbi. 2021. »Akcijski plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine.« Zagreb.
- Mirosavljević, A, i I Maurović. 2021. »Planiranje mjera stručne pomoći roditeljima kada mladi očituju probleme u ponašanju.« U *Sigurnost i dobrobit djeteta: Strukturirani pristup zaštiti djece u sustavu socijalne skrbi*, autor B ur. Sladović Franz i M Ajduković, 115-140. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku u suradnji s Društvom za psihološku pomoć.
- Nacionalna skupina za unapređenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja. 2016. »Podzastupljene i ranjive skupine u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj.«
- UN. 1989. »Komplet sporazuma, svezak 2204, broj 39130.«

- Pećnik, N. 2008. »Suvremeni pogledi na dijete, roditeljstvo i socijalizaciju.« *Dijete i društvo*, 10 (1-2), 99-117.
2020. *Peto i šesto periodično izvješće Republike Hrvatske prema Konvenciji o pravima djeteta Ujedinjenih naroda*. Vlada Republike Hrvatske.
- Petrowski, N, C Cappa, i P Gross. 2017. »Estimating the number of children in formal alternative care: Challenges and results.« *Child Abuse & Neglect* 70: 388-398.
- Potočnik, D. 2017. »Obiteljske okolnosti mladih.« U *Generacija osujećenih mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*, autor V ur. Ilišin i V Spajić Vrkaš, 31-70. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
2005. »Povelja o pravima djece i mladih u izvanobiteljskom smještaju.« *Dijete i društvo* (Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti) 7 (2): 491-493.
- Rektorski zbor Republike Hrvatske. 2022. »PREPORUKA REKTORSKOGA ZBORA RH - pravo prednosti upisa u ustanove visokoga obrazovanja.« 9. svibnja.
- Save the Children UK. 2009. *Keeping children out of harmful institutions: why we should be investing in family-based care*. London: Save the Children UK.
- Sladović Franz, B. 2016. »Djeca u alternativnoj skrbi.« U *Prava djece multidisciplinarni pristup*, autor D ur. Hrabar, 225-241. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Sladović Franz, B. 2014. »Suvremene spoznaje o izlasku mladih iz alternativne skrbi.« U *Okvirno-priručnik za osnaživanje mladih u procesu izlaska iz alternativne skrbi*, autor S Kusturin, T Maglica i K Makvić, 18-29. Zagreb: Udruga "Igra", SOS Dječje selo Hrvatska, Dječji dom Maestral.
- Sladović Franz, B. 2017. »Tranzicija u odraslo doba djece i mladih iz alternativne skrbi.« U *Djeca i mladi u alternativnoj skrbi : Zaštita prava na zdravlje*, autor S ur. Popović i J. Zloković, 26-41. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet (etc.).
- Sladović Franz, B. 2021. »Značaj participacije djece u provedbi mjera za zaštitu dobrobiti djece.« U *Sigurnost i dobrobit djeteta: Strukturirani pristup zaštiti djece u sustavu socijalne skrbi*, autor B ur. Sladović Franz i M. Ajduković, 77-90. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku u suradnji s Društvom za psihološku pomoć.
- Sladović, F, V Branica, i K Urbanc. 2017. »Izazovi studiranja mladih odraslih u alternativnoj skrbi u Hrvatskoj.« *Ljetopis socijalnog rada* 479-507.
- Trbović Koller, N. 2005. »Participacija korisnika u procesu procjene potreba i.« U *Participacija korisnika u procesu procjene potreba i planiranja intervencija: socijalnopedagoški pristup*, uredio N. Koller-Trbović i A Žižak. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Ujedinjeni narodi. 1989. »Konvencija o pravima djeteta.« 1577. U.N.T.S. 3.
- Ujedinjeni narodi. 2019. *Rezoluciju o pravima djeteta (A/RES/74/21)*. New York: Ujedinjeni narodi.
- UN Committee on the Rights of the Child. 2021. »Concept Note: 2021 Day of General Discussion Children's Rights and Alternative Care.«

- UN. 2022. *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Croatia**. Odbor za prava djeteta Ujedinjenih naroda.
- UNDP. 2006. *Izvešće o društvenom razvoju Hrvatske. Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj*. UNDP, UNDP.
- UNICEF. 2015. *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj*. Uredio Šućur Z, Kletečki Radović M, Družić Ljubotina O i Babić Z. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- . n.d. *www.unicef.org*. Pokušaj pristupa 3. Kolovoz 2022.
<https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>.
- ur. Kusturin, S, T Maglica, i K Makvić. 2014. »Katalog kompetencija- Kako.« U *Okvirko - priručnik za osnaživanje mladih u procesu izlaska iz alternativne skrbi*. Zagreb: Udruga "Igra", SOS Dječje selo Hrvatska, Dječji dom "Maestral".
- Urbanc, K, B Sladović Franz, i V Branica. 2018. »Podrška studentima s iskustvom odrastanja u skrbi iz perspektive studenata, odgajatelja i donositelja odluka.« *European Journal of Social Work* 21 (2): 260-269.
- Ured Pravobranitelja za djecu Republike Hrvatske. 2019. »Strateški plan Pravobranitelja za djecu Republike Hrvatske za razdoblje 2020. -2022.« 28. Ožujak.
<https://dijete.hr/hr/pravobranitelj/strateski-plan/>.
- Vidović, L, i Đ Ivković. 2010. *Smjernice za alternativnu skrb o djeci*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Vučković Šahović, N. 2015. »Najbolji interes deteta:pravo principi i procesno pravilo - međunarodni standard i alatke za sprovođenje.« *Zaštita najboljeg interesa djeteta*. Zagreb: Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske. 14 - 20.

ŽIVOTOPIS

Kruno Topolski rođen je 20. studenog 1993. godine u Zagrebu. Nakon srednje škole upisuje i završava studij na Fakultetu zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci te stječe titulu sveučilišnog magistra fizioterapije. Isto tako 2019. godine završava program cjeloživotnog obrazovanja "Mladi u suvremenom društvu" kojeg su zajednički provodili Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci i Institut za društvena istraživanja iz Zagreba.

Tijekom studiranja 2014. godine dobiva Rektorovu nagradu Sveučilišta u Rijeci kao student volonter godine. Te iste godine dobiva i nagradu „Maslačak znanja“ za posebna postignuća u učenju odraslih koju dodjeljuje Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. U svibnju 2015. godine dobiva Rektorovu nagradu za izvrsnost kao najbolji student Fakulteta zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci. Uz to, tijekom studija je obavljao funkcije pomoćnika rektorice za studentska pitanja na Sveučilištu u Rijeci, predsjednik Studentskog zbora Sveučilišta i Studentskog zbora Fakulteta zdravstvenih studija u Rijeci, član Upravnog vijeća Studentskog centra Rijeka, član Hrvatskog studentskog zbora, član Senata Sveučilišta u Rijeci i član Fakultetskog vijeća Fakulteta zdravstvenih studija u Rijeci.

Kruno ima bogato radno iskustvo u području rada s mladima i rada na različitim projektima za djecu i mlade s iskustvom odrastanja u alternativnoj skrbi za djecu. Trenutno je samozaposlen u obrtu Inkluzivko te stažira u SOS Children's Villages International u Beču. Član je Kordinacijskog odbora priznanja "Zvone" te je član uredničkog tima časopisa Alternativni MOOD/DOM. U Studentskom centru Rijeka bio je zaposlen kao organizator slobodnog vremena studenata i kao Voditelj Službe slobodnog vremena studenata.

U prošlosti je surađivao s organizacijama poput SOS Dječjeg sela Hrvatska, SOS Children's Villages International, CELCIS, Mreža mladih Hrvatske, Agencija za mobilnost i programe Europske unije, udrugom "Igra", udrugom "Rehabilitacijski centar za stres i traumu Zagreb" na projektima kao što su; "Okvirko", "Prepare for living care", "Leaving care", "Trauma informed care" i "CARE-A-NET". Također je osmislio i vodio nekoliko samostalnih projekata te je bio član nekoliko organizacijskih odbora međunarodnih kongresa i simpozija.